

Министарство рада и
социјалне политике
Сектор за заштиту
особа са инвалидитетом

Национална организација
особа са инвалидитетом Србије

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА И ПРОМОЦИЈЕ ДРУШТВЕНО ОДГОВОРНОГ ПОСЛОВАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ЗА ПЕРИОД ОД 2010. ДО 2015. ГОДИНЕ

**СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА И ПРОМОЦИЈЕ
ДРУШТВЕНО ОДГОВОРНОГ ПОСЛОВАЊА
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ЗА ПЕРИОД
ОД 2010. ДО 2015. ГОДИНЕ**

Министарство рада и социјалне политике
Сектор за заштиту особа са инвалидитетом

Национална организација особа са инвалидитетом Србије

Издавачи:

Министарство рада и социјалне политике
Национална организација особа са инвалидитетом Србије

Дизајн и технички прелом:

Наташа Љубинковић

Штампа:

УДБ принт

Тираж:

500 примерака

Београд, фебруар 2011. године

На основу члана 45. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05-исправка, 101/07 и 65/08),

Влада доноси

СТРАТЕГИЈУ РАЗВОЈА И ПРОМОЦИЈЕ ДРУШТВЕНО ОДГОВОРНОГ ПОСЛОВАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ЗА ПЕРИОД ОД 2010. ДО 2015. ГОДИНЕ

I. УВОД

Стратегија развоја и промоције друштвено одговорног пословања у Републици Србији за период од 2010. до 2015. године (у даљем тексту: Стратегија) представља акт којим се на целовит начин утврђује стање у области друштвено одговорног пословања (у даљем тексту: ДОП). Као земља која тежи да се придружи Европској унији, Република Србија је у обавези да прихвати стандарде и праксе Европске уније, што укључује и признавање и промовисање ДОП-а и његовог доприноса социјалном складу и одрживој конкурентности и развоју.

Влада је решена да испуни захтеве који су дефинисани на самитима у Лисабону и Копенхагену и који се односе на социјалну инклузију, миленијумске развојне циљеве и циљеве дефинисане у Стратегији за смањење сиромаштва и Националној стратегији одрживог развоја за период од 2008. до 2017. године („Службени гласник РС”, бр. 57/08).

Оквир за израду Стратегије је, од стране Европске комисије, прокламована важност социјалне димензије и потреба да се осигура да економске и социјалне политике, као и политике запошљавања, узајамно делују на позитиван начин, као и да се социјална заштита посматра као продуктивни фактор.

1. Стање ДОП-а у Републици Србији - разумевање и обим

Иако су промотивне активности створиле одређени степен свести о термину и концепту ДОП-а и даље можемо сматрати да је за ширу јавност у земљи концепт нејасан.

У Републици Србији не постоји министарство или посебна организациона јединица унутар министарства које се бави искључиво промоцијом и развојем ДОП-а, али је Влада, преко Министарства рада и социјалне политике, предузела свеобухватне напоре како би установила јавну политику у овој области. Влада, такође, предузима озбиљне кораке да уврсти питања ДОП-а у законе и прописе, као део процеса прикључивања земље Европској унији.

Што се тиче самог пословног сектора и ангажмана у области ДОП-а, приметно је да један број компанија у Републици Србији и даље сматра да је ДОП оруђе односа са јавношћу за побољшање имиџа или угледа те компаније у друштву. ДОП има потенцијал да постане много више од тога, односно да створи додатну вредност у друштву, економији и животној средини и тиме донесе корист не само малобројној елити већ и читавом

друштву. Охрабрујуће је то што један број компанија намерно избегава да „промовише“ своје друштвено одговорне активности што указује на повећану свест о користи коју носи практиковање ДОП-а.

Као и у другим земљама у транзицији постоје примери када компаније сматрају да ДОП подразумева поштовање закона и не настоје да изађу изван законских одредби како би умањиле негативне и увећале позитивне ефекте на друштво и животну средину. У току припреме Стратегије, представници главних актера у овом процесу препознали су да је поштовање закона предуслов, али и да компаније морају да крену и даље од тога, ако желе да буду окарактерисане као друштвено одговорне.

ДОП можемо да дефинишемо у три нивоа:

- прво, обухвата поштовање законских обавеза (нпр. порез, здравље и безбедност, права радника, односно права из рада и по основу рада, права потрошача, регулатива у области животне средине) и стандарда индустрије
- друго, укључује умањивање или елиминисање негативних ефеката пословања по друштво и управљање ризиком (на пример, од повреде људских права или загађења)
- увећава позитивне ефекте пословања и стварања вредности кроз иновације, инвестиције и партнерства усмерена ка друштвеном добру и добру по животну средину (на пример, отварање радних места, друштвени и економски развој и разрешење конфликта)

Добар део највећих компанија у Републици Србији имају висок ниво свести о значају ДОП-а и стратешки су оријентисане ка преузимању одговорне и конструктивне улоге и давању таквог доприноса у заједници. Ипак, ова пракса спроводи се углавном у компанијама са иностраним власништвом, нарочито у компанијама које су у оквиру мултинационалних корпорација, иако на овакво виђење ствари може утицати и горепоменута пракса коју спроводе неке мање компаније када избегавају објављивање својих активности везано за ДОП. Неке транснационалне корпорације имају иновативан приступ ДОП-у и покушавају да прилагоде свој глобални приступ ДОП-у специфичним одликама локалне средине и искористе домаће искуство и достигнућа из прошлости. Остале транснационалне корпорације примењују сиромашније праксе ДОП-а у другим земљама него у својим матичним земљама чиме показују „двоструке аршине у области ДОП-а“. Ипак, интеграција ДОП-а у пословне стратегије и организациону структуру компанија тек се постепено повећава.

Недавно објављен извештај о добрим праксама ДОП-а у Републици Србији¹ пружа информације о стању укључености у ДОП међу анкетираним компанијама (углавном великим) у неколико значајних области ДОП-а, а то су: заштита животне средине, безбедност и здравље на раду, људска права, ангажовање у заједници, пословни стандарди и тржишне праксе. Области које се налазе у првом плану при спровођењу

---

¹ База података о добрим праксама ДОП-а: анализа и препоруке; Тим потпредседника Владе Србије задуженог за имплементацију Стратегије за смањење сиромаштва, Агенција за страна улагања и промоцију извоза, Београд, мај 2009.

ДОП-а јесу оне које се тичу животне средине и фер опхођења са радницима. У овим областима делује као да се компаније у потпуности придржавају закона и прописа, али такође су у могућности да понуде оригинална решења и покажу проактиван приступ у потрази за најбољим решењима за унапређење. Најзначајнији напредак постигнут је у развоју програма волонтирања који су се проширили на велики број компанија.

Што се тиче ангажовања у заједници, главни фокус у овом узорку је на филантропским активностима и спонзорствима, насупрот мањег ангажовања у подржавању науке и образовања, давању школарина и побољшању инфраструктуре. У неким случајевима велике приватизоване домаће компаније су главни покретачи ДОП-а у мањим заједницама и дају основу за добробит и животни стандард у читавим регионима. Уопштено говорећи, у пословној заједници и даље нема довољно ДОП иницијатива које би биле истовремено корисне за заједницу и доносиле зараду компанијама.

Република Србија, као земља која је још увек у процесу транзиције, додатно је погођена светском економском кризом која оставља дубок траг на њеној друштвеној мапи. Светска економска криза озбиљно је утицала на велики број компанија, нарочито на оне компаније које су оријентисане на извоз, као и на компаније које су повезане са мултинационалним кооперацијама које послују у Републици Србији што има за последицу смањен број филантропских и добротворних активности. У периоду економских потешкоћа компаније би могле да покажу своју одговорност на друге прикладније начине као што је одржавање добре комуникације са радницима, као и одговоран приступ смањивању броја запослених у смислу давања довољно дугог отказног рока запосленима, као и пружањем стручног саветовања, стручног усавшавања, финансијске помоћи, итд. С друге стране криза би могла да дâ прилику компанијама које су довољно иновативне да искористе концепт ДОП-а као интегрални део пословне стратегије како би побољшале конкурентност. Наглашавање дугорочног приступа ДОП-у може да буде један од могућих начина да се преброди криза, односно да се изгради боља конкурентна позиција када криза прође.

1.1. Систем ДОП-а

У процесу развоја система ДОП-а очигледно је да постоји све већи број фондација и задужбина, као и све већи број компанија које имају појединце или одељења задужена за ДОП.

Што се тиче интеграције концепта ДОП-а у пословне стратегије, компаније у узорку показују висок ниво свести о значају ДОП-а, који се може видети у налазима раније поменутог извештаја, у којем стоји да је 90% компанија изјавило да су њихови програми ДОП-а трајни (76%) или делимично трајни (14%).

Најслабија карика у систему ДОП-а јесте извештавање о нефинансијском пословању, односно утицај на друштво и животну средину. Иако је у 2009. године проценат компанија које су пријавиле такав аспект свог пословања приличан (84%) и даље само 22% анкетираних компанија чини то кроз посебан извештај (извештај о одрживости, извештај о корпоративном грађанству, итд.). Број извештаја који се припрема у складу са неким од глобално прихваћених стандарда је 18%.

1.2. Ангажовање у заједници

У овој области већина активности компанија у узорку усмерена је на децу и младе - што се перципира као инвестиција у будућност. Такође постоји знатан број активности које су окренуте ка особама са инвалидитетом, иако се мора признати да је број пројеката који се баве запошљавањем ове категорије и даље мали.

Филантропске активности, спонзорства културних и спортских организација и догађаја, као и пројекти здравствене и социјалне неге преовлађују, док и даље недостаје ангажовање у активностима које се односе на стимулисање предузетништва и запошљавања друштвено угрожених група.

1.3. Животна средина

Ова област друштвено одговорног ангажовања законски је нешто боље регулисана, а компаније у узорку су боље упознате са својим обавезама, као и са могућностима за ангажовање које превазилази чисто повиновање закону. Разлог за то су, делом видљиви и мерљиви, резултати који се могу постићи као и могућност за увођење специфичних и релативно стандардизованих приступа.

Међутим, већина компанија није баш свесна значаја извештавања о утицају на животну средину, са изузетком филијала мултинационалних компанија и оних компанија које су претежно иностраног власништва. Тако се извештавање у области животне средине своди на давање законски обавезних извештаја и студија компетентним институцијама и повремено јавно објављивање на интернет страницама компанија, у медијима и кроз активности у односима са јавношћу.

1.4. Радна околина

Велика већина компанија у узорку посвећена је добробити запослених и стварању безбедног и стимулативног радног окружења:

- 86% компанија има јасно формулисане и лако доступне интерне правилнике о понашању и корпоративним вредностима, од којих се 28% експлицитно односи на посвећеност ДОП-у и одрживим пословним праксама
- политике о једнаким могућностима (96%) и о правима запослених (98%) транспарентне су у скоро свим компанијама
- у домену безбедност и здравље на раду учињен је значајан напредак који се види кроз драстичан пораст броја компанија са SRPS OHSAS 18001 стандардом
- стална едукација запослених присутна је у свим анкетираним компанијама (96%)
- велики број компанија тежи да одржи дијалог са запосленима како би идентификовао њихово задовољство на радном месту као и ставове према пословању компаније (преко 80%), а скоро једна трећина компанија има релативно добру сарадњу са синдикатима
- програм добровољног ангажовања запослених постоји у половини анкетираних компанија, што је невероватан напредак у поређењу са претходним годинама,

- а преовлађује у компанијама са страним власништвом
- после почетка примене одредаба Закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом („Службени гласник РС“ бр. 36/09) очекује се да ће се компаније, које буду запошљавале особе са инвалидитетом, више ангажовати на прилагођавању радних места, послова и процеса рада за ове запослене

С друге стране, синдикати указују на следеће елементе:

- велик број приватизованих компанија не испуњава обавезе из купопродајних уговора
- велик број послодаваца не измирује обавезе према запосленима (према тим подацима - месечно, у просеку, преко сто хиљада запослених не прима зараду), као ни према држави (не уплаћују се порези и доприноси за социјално осигурање)
- велик број послодаваца није донео акт о процени ризика, иако је то обавеза по Закону о безбедности и здрављу на раду („Службени гласник РС“, бр. 57/08)
- велик број послодаваца не поштује у потпуности одредбе колективних уговора

1.5. Корпоративна управа

Велика већина испитаних компанија објављује податке о структури њихове управе, као и годишње финансијске извештаје, а у 74% случајева они су доступни на интернету.

1.6. Тржишне праксе

Анкетиране компаније више пажње поклањају односима са потрошачима него са другим актерима:

- једна трећина компанија сматра да је њихова политика формирања цена транспарентна или делимично транспарентна
- више од једне трећине компанија примењују стандарде управљања квалитетом као што су ИСО 9001 и НАССР
- скоро 60% анкетираних компанија употребљава све добре праксе у односу на потрошаче (јасно означавање, етичко оглашавање, жалбе и захтеви потрошача, као и анкете о задовољству потрошача)
- односи у ланцу набавке су мање развијени - мање од половине анкетираних компанија има посебне програме за добављаче, а 60% компанија намеће добављачима своје пословне стандарде
- број компанија које подржавају економски развој локалне заједнице релативно је мали (38%), док само четвртина компанија има развијене програме којима се подржава локално предузетништво

Уопштено говорећи, компаније у Републици Србији још увек не разликују у потпуности ДОП од корпоративне филантропије и повиновања закону. Последица тога

је да преовлађује ангажовање у активностима у вези са подржавањем активности других актера, као што су локалне самоуправе, добротворне организације и спортски и културни догађаји. С друге стране, инвестиције компанија у локалну инфраструктуру релативно су ретке, а број програма које компаније на сопствену иницијативу развијају и спроводе је још мањи (као што су одговорно смањење броја запослених, обука и опремање особа које би прикупљале отпад и материјал за рециклажу, давање посебних кредитних линија за стимулсање локалног предузетништва, итд.)

2. Начела ДОП-а

2.1. Начела укључивања пословне заједнице

Процес економске глобализације који је у току, као и појава нових комерцијалних и технолошких могућности померили су равнотежу између одговорности влада и предузећа. Компаније су сад суочене са све већим притиском да се отворено обавезу да уведу добровољне мере за унапређење животне средине и друштва, поред законских обавеза.

Поред тога што испуњавају очекивања својих заинтересованих страна, компаније које имају стварна достигнућа у области заштите животне средине, старајући се о добробити запослених и помажући друштву да се одрживо развија такође задовољавају своје непосредне интересе од виталног значаја. Компаније које се прилагоде све већим очекивањима у пословном окружењу и промовишу своје акције у раним фазама, добијају нове конкурентне предности и смањују излагање ризику. Отуд на изгледе компаније за дугорочан комерцијалан успех има знатан утицај оно како се компанија покаже у питањима одрживости.

Исход тога је да финансијска тржишта почињу да поклањају већу пажњу ДОП-у, одрживости и друштвено одговорном улагању (у даљем тексту: ДООУ). Већа вредност одређеног броја индекса ДООУ подстиче све већи број конвенционалних инвеститора да такође размотре друштвене и процене стања животне средине као начин за додатно смањивање ризика приликом улагања².

Пословна оправданост за ДООП користи могућности да се добро пословање према друштву и животној средини преведе у добро економско пословање. Оваква оправданост функционише на три кључна нивоа:

- *притисак околине и заштита угледа* - притисак од стране невладиних организација, потрошача, медија, државе и других јавних тела који води одговарајућој акцији како би се избегао потенцијалан финансијски губитак и заштитио имиџ брэнда
- *исплативост* - опипљиви финансијски добици (на пример од побољшања продуктивности или смањења енергетске или материјалне неефикасности, који

---

² Друштвено одговорно пословање: Увод из перспективе животне средине, Сабине Браун, Томас Лоу, Федерално Министарство за животну средину, очување природе и нуклеарну безбедност, 2006. (*Corporate Social Responsibility: An Introduction From The Environmental Perspective, Sabine Braun, Thomas Loew, Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety, 2006*)

могу правити равнотежу у односу на припадајуће трошкове улагања)

- *стратешки ниво* - ДОП као суштински део развојне стратегије компаније, као што је суштинска промена у производима, ДОП као интегрални део идентитета бренда или као пут ка учењу и иновацијама

ДОП позитивно доприноси конкурентности јер доводи до конкурентне предности, нарочито кроз унапређење имиџа компаније, већу лојалност корисника/клијента и подстицање мотивације запослених и задовољства на радном месту. У овом погледу важно је не посматрати ДОП као нешто што је тренутно актуелно, већ треба развити и применити Стратегију која се уклапа у целокупну пословну стратегију како би се обезбедила његова одрживост.

Ипак треба забележити да притисак који на предузећа у Републици Србији врше медији, невладине организације, потрошачи, синдикати, улагачи, пословни партнери и држава, а који је реакција на друштвено неодговорно понашање неупоредиво је мањи него у развијеним земљама.

С друге стране, компаније које имају друштвено одговорне активности недовољно су признате на домаћем тржишту (нпр. од стране домаћих потрошача, пословних партнера и инвеститора) од стране медија и државе.

Мала и средња предузећа (у даљем тексту: МСП) постају све важнији део националних привреда широм света. Што се тиче Европе, Европска комисија је већ 2001. године нагласила потребу да се МСП потпуно укључе у јавну дебату о друштвено одговорном пословању, као и да се боље промовишу њихове добре праксе ДОП-а. У периоду 2004 - 2007. године број МСП у односу на укупан број компанија у Републици Србији достигао је 99,7%, а у броју запослених и приходу учествовала су са 60,6% односно 67,2% , што само по себи наглашава потребу да ове кампање буду укључене у систем ДОП-а. Иако она не поседују капацитете и способности великих компанија у смислу тога да су у могућности да дају велике донације, стипендије или се укључе у инфраструктурне пројекте или велике пројекте везане за заштиту животне средине, МСП су углавном боље интегрисана у локалне заједнице од великих субјеката. Често МСП у локалним заједницама спроводе низ друштвено одговорних активности које нису адекватно признате као такве. Ове активности, које се повремено спроводе, у већини случајева указују на етичке принципе власника пре него на представу да би оне могле да донесу власницима пословне користи и предности. Све у свему, главне препреке укључивању МСП у ДОП јесте недостатак свести, а такође и недостатак средстава.

Имајући у виду наступајући процес интеграције у Европску унију, с једне стране, налази се све већа прилика да предузећа у Републици Србији унапреде свој приступ и присуство на јединственом тржишту Европске уније, али с друге стране она се тамо суочавају с очекивањима потрошача, контролора и инвеститора у вези са спровођењем пракси ДОП-а. Осим овога, за компаније у Републици Србији које намеравају да закључе уговоре о сарадњи са великим страним компанијама или да буду њихови добављачи, настаје потреба за увођењем пракси ДОП-а, зато што се често то поставља као отворен предуслов за пословну сарадњу, у складу са политикама водећих светских компанија.

2.2. Начела Владине подршке

2.2.1. Социјална инклузија

Сиромаштво сеже много даље од пуког недостатка материјалне потрошње - оно обухвата и психолошку бол сиромашних, лоша достигнућа у домену образовања и здравља, осећање рањивости у односу на екстерне догађаје, као и осећање беспомоћности пред институцијама државе и друштва. Социјална инклузија је процес који осигурава да они којима прети сиромаштво и друштвено искључивање добију прилике и ресурсе који су им неопходни да би у потпуности учествовали у економском, друштвеном и културном животу и уживали стандард живљења и добробита који се сматра нормалним у друштву у ком живе. Овај процес осигурава да они добију веће учешће у доношењу одлука које утичу на њихове животе, као и већи приступ својим фундаменталним правима.

Према Извештају о праћењу друштвене укључености у Републици Србији³, земља се суочава са два фактора која коче социјалну инклузију: одложену пост - социјалистичку трансформацију и последице ратова за време распада Југославије. Повећање стопе незапослености, осиромашење великог дела становништва и дисфункционалност институција су елементе социјалне интеграције померили из формалног у неформални сектор. Неформално тржиште рада, неформалне мреже подршке, финансирања и образовања, представљали су најважније механизме интеграције. Међутим, неформални облици интеграције не могу да осигурају стабилну интеграцију појединаца у шире друштво, што је за резултат дало погоршани друштвено - економски статус одређеног броја друштвених група. Поред традиционалних маргинализованих група, као што су Роми и особе са инвалидитетом, друге групе су се такође суочиле са све горим статусом - групе као избеглице, интерно расељена лица, пензионери, незапослени, неквалификовани радници, итд. Аспекти социјалне инклузије већ чине део кључних стратегија у Републици Србији, као што је Стратегија за смањење сиромаштва, Национална стратегија одрживог развоја, Националне старегије за младе, док Национална стратегија запошљавања за период 2005 - 2010. године изричито спомиње основне циљеве Лисабонске стратегије, укључујући и повећање социјалне кохезије и укључивање у тржиште рада.

Европска унија придаје велику важност политици социјалне инклузије. Приступ Европској унији у овом смислу наглашава три главна циља политике социјалне инклузије како би се осигурало следеће:

- приступ за све ресурсима, правима и услугама који су неопходни за учешће у друштву, спречавање и суочавање са ексклузијом, као и борба против свих облика дискриминације који воде до ексклузије

---

³ Тим потпредседника Владе задужен за имплементацију Стратегије за смањење сиромаштва, СЕЦОНС, ЦЕСИД, Републички завод за социјалну заштиту, 2009.

- активна социjalna inkluzija svih ljudi, kako promovisaњem učešћа na trжишту rada, tako i borbom protiv siromашtva i ekskluzije
- dobra koordinacija politika socijalne inkluzije i укључивање svih nivoa vlade i релевантних актера, укључујући људе који пролазе кроз siromашtvo, као и ефикасност и ефективност тих политика и интеграција истих у релевантне јавне политике, укључујући економске, буџетне, образовне политике и политике обуке, као и у програме структурних фондова (нарочито Економског и социјалног фонда)

Агенда Европске уније за социјалну инклузију поставила је социјалну инклузију као приоритет агенде, а нове могућности финансирања преко компоненте Инструмента за предприступну помоћ (у даљем тексту: ИПА) за развој људских ресурса су социјалну инклузију успоставиле као централну тему.

При покушају да укључе пословни сектор у напоре социјалне инклузије, влада и други актери треба да се ангажују на основу иновативних приступа заснованих на ДОП-у, као што је иницијатива Растућих инклузивних тржишта⁴ којом руководи Програм Уједињених Нација за развој. Овај приступ је сконцентрисан на проучавање начина на које приступи људском развоју засновани на тржишним аспектима могу да чине добро људима који живе у siromашtvu, док су истовремено добри и за пословање. Оквир људског развоја код пословања са siromаштвима сконцентрисан је на испуњавање основних потреба и обезбеђивање приступа добрима, услугама и могућностима зарађивања која подстичу економско оснаживање.

Кроз инклузивне моделе пословања предузетници могу да служе siromаштвима на страни потражње као клијенти и муштерије, а на страни понуде они могу да укључе siromашне као запослене, произвођаче и власнике пословања у разним тачкама ланца вредности. Инклузивни модели пословања нуде прилику компанијама да генеришу профит и створе потенцијал за дугорочни раст кроз развој нових тржишта, иновацијама са новим технологијама, производима, услугама и процесима, повећавањем расположиве радне снаге, као и јачањем ланца набавке.

Инклузивним моделима пословања siromашни људи могу да уђу у ланце вредности на различитим тачкама, од производње сировина до конзумације финалних производа. Они имају користи од бољег приступа добрима и услугама којима могу да задовоље основне потребе и повећају продуктивност. Такође могу да побољшају своје дохотке и избегну siromашtvo служећи се сопственим средствима.

Држави на располагању стоје различити начини изградње капацитета и услова за развој и функционисање истих, као што су смањење препрека које подстичу фрагментацију тржишта и развој неформалних тржишта, ангажовање компанија у економском развоју, увођење тржишних брокера, као и промоција инклузивних производа или производа који омогућују siromаштвима учествовање у економским активностима.

---

⁴ <http://www.growinginclusivemarkets.org/>

2.2.2. Усвајање и примена техничких прописа

Систематично усвајање и примена техничких прописа, у складу са међународним споразумима које спроводи Република Србија, потребама српске привреде, као и у складу са капацитетима техничких органа, треба да осигурају хармонизацију са техничким прописима Европске уније. Хармонизација треба да се спроводи у складу са тачно дефинисаним приоритетима за преношење европских директива у национално законодавство. Неопходно је и доследно спровођење већ усвојеног националног законодавства у области техничких прописа, на пример поштовање стандарда приступачности за особе са инвалидитетом предвиђене Законом о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09 и 81/09).

2.2.3. Запошљавање, опхођење према запосленима и односи између послодавца и запослених

Системско и нормативно регулисање којим се дефинише сфера запошљавања и унапређење односа између послодавца и запослених су две области међу кључним областима у вези са ДОП-ом.

Заједничка процена приоритета у запошљавању један је од два документа који треба да одреде политику социјалне инклузије на путу придруживања Европској унији.

Она треба да дефинише краткорочне приоритете политике запошљавања и тржишта рада. Првенствено, представља договорени скуп циљева за запошљавање и тржиште рада који су неопходни да би напредовала трансформација тржишта рада у земљи. Такође, представља напредак у прилагођавању система запошљавања, оцртава кораке који су предузети за имплементацију Европске стратегије запошљавања и припрема земљу за придруживање Европској унији.

У области регулисања запошљавања најбитније активности у процесу хармонизације наших прописа са правилима и прописима Европске уније односе се на професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом. Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом дефинише на потпуно нов начин односе између особа са инвалидитетом као потенцијалних запослених и послодавца. У складу са критеријумима Европске уније тај закон предвиђа појединачно узимање у обзир радних способности и прилика за сваку особу. На основу законодавства Европске уније и намере да се постигне хармонизација са прописима Европске уније, законодавство треба да омогући укључивање ове категорије грађана у тржиште рада, а самим тим и у друге сфере друштвеног живота.

Упркос чињеници да развој односа између послодавца и запослених, као ни квалитет корпоративне управе, није још достигао ниво који постоји у развијеним земљама, важно је развити свест код свих социјалних партнера - државе, послодавца, као и синдиката – да они морају константно да се развијају и унапређују како би се постигла хармонизација са постојећим односима у земљама Европске уније.

Даља институционализација и успостављање нових односа између послодавца и запослених, или развој друштвено одговорног понашања у овој области, захтева постепено дерегулисање постојећих односа између послодавца и запослених на

радном месту, у складу са принципима и стандардима Европске уније. Такође се процењује да би превентивна контрола инспекције могла да помогне послодавцима да свеобухватније и адекватније уведу мере које би могле да допринесу безбедности и здрављу на раду. Ово подржавају и искуства земаља чланица ЕУ којима је у већини случајева било потребно више година да постепено уведу мере које осигуравају пуну заштиту и безбедност запосленима и другим лицима који се задесе у области рада послодавца.

2.2.4. Заштита животне средине

Осим поштовања закона у овој области постоје добровољни стимулативни инструменти везано за имплементацију Шеме еко-менаџмента и провере. Тај систем је уопштено дефинисан у Закону о заштити животне средине („Службени гласник РС”, бр. 135/04, 36/09 и 72/09). Постоје могућности увођења стандарда ИСО 14001, доделе права коришћења еко-знака, примене модела чистије производње и др. Поред домаћих извора, финансирање активности у области заштите животне средине које сежу изван оквира поштовања законских обавеза може да буде обезбеђено из предприступних фондова Европске уније (ИПА), као и из билатералних донација и зајмова из развијених земаља.

2.2.5. Хармонизација са правним тековинама Европске уније

Европска комисија види ДОП као део пословног доприноса одрживом развоју и допринос Европској стратегији раста и запошљавања, пошто ДОП има потенцијал да допринесе различитим заједничким циљевима, као што су социјална кохезија, економска конкурентност и рационалније коришћење природних ресурса. У Европској унији, ДОП је интегрисан у политику запошљавања и социјалних питања, политику предузећа, политику заштите животне средине, потрошачку политику, политику јавних набавки и политику иностраних односа.

Свака земља која тежи да се придружи Европској унији мораће да прихвати њене стандарде и праксе, што укључује и признавање и промовисање ДОП-а и његовог доприноса социјалном складу и одрживој конкурентности и развоју. Ово неизбежно захтева преиспитивање државних политика у областима на које утиче концепт ДОП-а, развијање свеобухватног плана активности везаног за ДОП, имплементацију акција које ће подржати развој ДОП-а као и прогрес мониторинга за достизање утврђених циљева ДОП-а.

Постоји пракса у земљама у транзицији да се социјалном аспекту развоја даје много мањи приоритет и да му се придаје пажња тек касније у процесу придруживања. С обзиром на доминантност Европске уније у процесу осмишљавања политика, јавља се ризик да ће социјални аспект развоја остати донекле занемарен. Европска комисија наглашава важност социјалне димензије и потребе да се осигура да економске и социјалне политике, као и политике запошљавања, узајамно делују на позитиван начин и да се социјална заштита посматра као продуктивни фактор, што ће имати утицаја на процесе придруживања у будућности.

Република Србија постепено продубљује своје односе са Европском унијом (Споразум о стабилизацији и придруживању и статус земље кандидата за чланство) у којима ће питања смањења сиромаштва и социјалне инклузије бити главне компоненте у процесу хармонизације и интеграције. Влада је решена да испуни захтеве који су дефинисани на самитима у Лисабону и Копенхагену и који се односе на социјалну инклузију, миленијумске развојне циљеве и циљеве дефинисане у Стратегији за смањење сиромаштва и Националној стратегији одрживог развоја за период од 2009 - 2017. године.

Да би се то учинило, неопходно је да се ажурирају политике које се баве питањима социјалне инклузије и да се развије стратешки оквир који ће узети у обзир широк спектар искључености на основу бројних социјалних фактора. Изазов ће за земљу бити да се у један оквир интегришу нови захтеви који произилазе из Агенде социјалне инклузије као део напора да прилагоди своје социјалне политике политикама Европске уније и међународно договореним миленијумским развојним циљевима. Они су међусобно слични и у случају Републике Србије комплементарни у оквиру напора земље да смањи сиромаштво.

Приступ Социјалне агенде Европске уније је структуралан - то је пакет који садржи одређени број конкретних мера и оквирних смерница за будуће акције. Једна од импликација Социјалне агенде јесте да се Европска комисија обавезала да ће побољшати транспарентност политика ДОП-а. У складу са стратешким циљевима Европске Комисије, који су уговорени у јануару 2005. године, Агенда има две приоритетне области деловања: кретање према пуној запослености и борба против сиромаштва и ширење једнаких могућности за све у друштву.

Ове две области су фокус Заједничке процене приоритета у запошљавања и Заједничког меморандума о социјалној инклузији, докумената које је Влада у обавези да припреми на путу придруживања Европској унији. Израда ових докумената и њихова правилна примена показатељ спремност земље за пуно учешће у отвореној методи координације социјалне инклузије по окончању процеса придруживања Европској унији.

Процеси који морају да се развију биће засновани на знању и примерима добре праксе из европских земаља, као и на искуству које Влада стекне за време припреме и имплементације националних политика, укључујући и релевантна докумената као што су Национални програм за интеграцију Републике Србије у Европску унију, приоритети у Европском партнерству у области економије и социјалне инклузије, као и Стратегија за смањење сиромаштва.

Прелаз са концепта смањења сиромаштва на концепт социјалне инклузије мотивисан је одлуком Владе да уђе у процес интеграције у Европску унију и потребом да хармонизује јавне политике са оним политикама Европске уније чији је циљ постизање социјалног склада.

2.2.6. Привлачење страних инвестиција

Промоција ДОП-а такође је релевантна за привлачење страних улагања, пошто се бележи брзи раст инвестиционих фондова који финансијске циљеве допуњују социјалним, етичким и одговорним понашањем према животној средини при избору, реализацији и задржавању инвестиције. Ово „друштвено одговорно улагање“ означава одобравање зајмова или улагање у хартије од вредности предузећа која испуњавају неке од критеријума за друштвену одговорност. На пример, у 2007. години, укупна друштвено одговорна инвестициона имовина у професионално управљаним портфолијима који прихватају одређене друштвено одговорне праксе улагања скочиле су на \$2.710 милијарди⁵ у САД-у. Европско тржиште за друштвено одговорно улагање порасло је са €336 милијарди у 2003. години на €2.665 милијарди на крају 2007. године⁶. Српска предузећа која имају намеру да користе део ових фондова биће суочена са изазовом промене начина на који воде своје свакодневне пословне активности како би укључила принципе ДОП-а.

У овом правцу се креће и учешће Агенције за страна улагања и промоцију извоза Републике Србије у развоју Базе података о добрим праксама ДОП-а. Одговорни страни инвеститори траже државе и компаније са доказаном историјом ДОП-а у напору да умање битне ризике повезане са пословањем у земљама у развоју. У данашњем свету масовних медија, лоше вести повезане са неетичким пословним праксама филијала и повезаних предузећа или пословних партнера неких компанија широм света имају потенцијал да се брзо шире и негативно утичу на пословне аранжмане компанија, њихове нето профите, углед и вредност на тржишту. Праћење и документовање активности ДОП-а домаћих компанија, а нарочито оних добрих примера, може да послужи да привуче стране улагаче и пословне partnere.

II. ВИЗИЈА РАЗВОЈА ДОП-а У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Иако су околности нестабилне и контекст непредвидив, нарочито у светлу тренутне глобалне економске кризе и њених дугорочних последица, актери треба да усвоје временски хоризонт од најмање десет година да изграде визију о томе где би хтели да виде развој ДОП-а у Републици Србији.

У пословној и социјалној средини која се брзо развија, разумно је очекивати да треба надгледати резултате имплементације мера подршке и активности изнетих у овој стратегији на годишњој основи и Стратегија треба да се преиспитује и ревидира по потреби. Из тог разлога је од суштинског значаја успоставити систем мониторинга тако што ће се развити показатељи, одредити одговорне организације, као и учесталост мерења напретка⁷.

⁵ Форум за социјална улагања, Извештај о трендовима (Trends report) 2007.

⁶ Еуросиф, Европски форум за социјална улагања, Европска студија о ДОУ (*European SRY Study*) 2008.

⁷ Овај аспект Стратегије објашњен је детаљније у поглављу *Праћење напретка*.

Уопштено би свеобухватна визија требало да има за циљ промовисање одрживог пословног раста и развоја који подстичу социјалну инклузију и спречавају нарушавање животне средине. Улога владе у таквој свеобухватној визији треба да буде усредсређена на стварање таквог окружења које омогућује и подстиче развој, инклузију и одрживост.

Република Србија треба да настави да се ослања на приступ који заиста укључује више актера и сектора при стварању националне политике ДОП-а. Кад се говори о приступу са више актера, често се мисли да се политика формулише у консултацији или сарадњи са различитим актерима, док мере и активности примене исте спадају у подручје рада Владе. У овом случају, приступ је заснован на разумевању да сваки сектор има своју улогу коју треба да одигра у промовисању и примени ДОП-а и њихове заједничке акције могу да допуњују једна другу и на тај начин створе преко потребне синергије. Стога, ова Стратегија треба да истакне улогу и одговорност за сваки сектор друштва - јавни сектор, пословни сектор и грађанско друштво. Такође, осмишљавање и имплементација стратегије ДОП-а треба да има за циљ промоцију водеће улоге Републике Србије у региону. Амбициозни и комплексни приступ Владе улива додатну енергију и мотивацију за друге актере у свеукупном процесу осмишљавања политика. Тако амбициозна визија за ДОП подразумева следеће:

- коришћење постојећих добрих пракси и модела из Европске уније, а нарочито из њених нових земаља чланица и земаља кандидата са циљем унапређења ДОП-а
- стимулисање транспарентности, односно подстицање праксе извештавања и јавног објављивања извештаја о ДОП-у
- директну примену друштвено одговорних пракси у ситуацијама где је Влада та која је у улози послодавца
- проактивно коришћење међународне усредсређеност на ДОП да би се привукла и промовисала улагања у Републику Србију
- подстицање организација из пословног сектора, грађанског друштва и јавног сектора да искористе свој утицај на привреду, друштво и животну средину
- подстицање организација из пословног сектора, грађанског друштва и јавног сектора да предузму комплементарне радње да би се ухватили у коштац са кључним изазовима на основу својих основних компетенција - на локалном, регионалном и националном нивоу

Кроз Стратегију Влада жели да демонстрира своју спремност да буде партнер пословној заједници и цивилном сектору.

Јавни углед је кључан не само да би се осигурало поверење у јавне институције већ и да би се њима омогућило да привуку и задрже квалификовану радну снагу.

Влада поставља основни правни и регулативни оквир којим се одређује и који утиче на целокупно пословно окружење у земљи, а тиме има и кључну улогу у стварању пословне климе која погодује друштвено одговорним праксама. Позитивни утицај Владе врши се успостављањем одговарајуће управе и регулативних режима, кроз лидерство и стимулативне јавне дебате.

Напори Владе за придруживање Европској унији и привлачење страних улагања омогућује блиску координацију између већ постојећих активности у тим доменима као и могућности да се створе јединствена партнерства са компанијама за повећавање броја пракси ДОП-а.

III. АНАЛИЗА СИТУАЦИЈЕ

1. СВОТ анализа ДОП-а у развоју

Уколико је почетна претпоставка да би заједнички именилац циљева Стратегије био стварање окружења које ће омогућити прихватање и јачање ДОП-а у Републици Србији, онда би испитивање снага, слабости, могућности и претњи (СВОТ) требало да буде засновано на четири елемента система ДОП-а:

- пословни приступ ДОП-у са становишта ангажовања компанија
- захтеви и притисци са тржишта (који долазе од потрошача, запослених и синдиката, организација послодаваца, инвеститора, иностраних пословних партнера)
- захтеви и притисци који долазе из цивилног сектора (НВО, медији, образовне институције, пословна удружења - привредне коморе)
- правила и прописи, као и подстицајни механизми Владе

СВОТ анализа се изводи из одговора на скуп питања која се постављају пред сваки од ова четири елемента система ДОП-а.

СНАГЕ

*(атрибути система ДОП-а
који помажу достизање циљева)
(материјални; нематеријални;
процеси и системи)*

- постојеће државне мере (на пример, на сваких 20 запослених компаније морају да запосле једну особу са инвалидитетом; такве мере доприносе социјалној инклузији друштвено осетљивих група, уместо раздвајања/сегрегације истих од остатка друштва и подстицаји за компаније које делују у складу са начелима ДПО-а (на пример ослобађање послодаваца који запосле особу са инвалидитетом од плаћања пореза и доприноса на плате тих особа у трајању од 3 године, субвенција зараде запослене особе са инвалидитетом у трајању од годину дана и рефундација примерених трошкова адаптације радног места за те особе)
- компаније показују све веће ангажовање кроз пројекте повезане са ДОП-ом, а везане за заштиту животне средине и ангажовање у локалној заједници
- повећана координација између пословног сектора и владе везано за инвестиције у социјалне програме
- одређени број МНК-а које послују у региону имају своја седишта за Југоисточну Европу у Београду, што обезбеђује прилив иностраног знања и искуства, укључујући знање и искуство у области ДОП-а
- историја подршке коју компаније пружају локалним заједницама и присуство бриге за друштво у пословању (јак систем безбедности и здравља на раду, курсеви за побољшање образовног и професионалног нивоа запослених, здравствени објекти и обданишта у оквиру већих предузећа, регреси - К-15)
- почетни ниво свести о потенцијалној користи од праксе ДОП-а међу потрошачима, инвеститорима, запосленима, иностраним пословним партнерима)

СЛАБОСТИ

*(атрибути система ДОП-а
који помажу достизање циљева)
(материјални; нематеријални;
процеси и системи)*

- недостатак опсежних правила, прописа и подстицајних механизма за ДОП (као што је свеобухватан систем заштите потрошача - укључујући заштиту приватности потрошача, превенцију обманљивог рекламирања - нарочито у сектору банкарства)
- недовољно познавање начина примене ДОП-а у компанијама, нарочито везано за активности које треба да предузму
- недостатак идеја, као и непостојање знања, свести о користи и посвећености ДОП-у од стране топ менаџмента и/или власника МСП-а
- недовољна комуникација предузећа са другим актерима
- компаније се углавном усредсређују на филантропске активности и спонзорисање културних и спортских активности, док се не фокусирају довољно на стандарде везане за ДОП, партнерства са локалним самоуправама и учешће запослених у процесу доношења одлука
- пословни сектор има низак ниво поверења у цивилни сектор - делом због случајева када се НВО-е ангажују у иницијативама за које немају довољно капацитета - и не препознаје у довољној мери значај изградње партнерстава са цивилним сектором
- недостатак свести да је ДОП више од корпоративне филантропије и повиновања закону (као у другим земљама у региону)
- број компанија које инкорпорирају концепт и праксу ДОП-а као суштински део своје пословне стратегије је и даље релативно низак - чињеница да неке активности ДОП-а нису само одговорност према друштву, већ такође и прилика за развој конкурентних предности
- цивилни сектор не учествује довољно у

СНАГЕ

(атрибути система ДОП-а
који помажу достизање циљева)
(материјални; нематеријални;
процеси и системи)

- примери компанија које притиска цивилни сектор (НВО, медији, образовне институције, пословна удружења - привредне коморе) да поступају на социјално и еколошки одговоран начин
- национална стратегија одрживог развоја и Стратегија за смањење сиромаштва Републике Србије као и Национални програм заштите животне средине експлицитно спомињу ДОП као инструмент тих политика; Смернице Народне банке Републике Србије (НБС) за транспарентност финансијских институција имале су позитиван ефекат и касније постале обавезујуће на основу донетих одлука НБС; новим Законом о заштити животне средине уведен је систем интегрисане превенције и контроле загађивања који је допринео јачању свести код компанија о њиховој одговорности за заштиту животне средине и обелодањивању таквих информација
- влада демонстрира посвећеност промовисању друштвено одговорног понашања код компанија (нпр. установљавање Радне групе за припрему стратегије ДОП-а; стварање законодавног оквира везано за ДОП, нарочито у области безбедности и здравља на раду, права радника – односно права из рада и по основу рада, заштите животне средине и заштите потрошача)
- растућа осетљивост опште јавности за питања ДОП-а
- значајна сарадња између пословне заједнице и непрофитног сектора; развијена партнерства између та два

СЛАБОСТИ

(атрибути система ДОП-а
који помажу достизање циљева)
(материјални; нематеријални;
процеси и системи)

- едукацији других актера о ДОП-у, као ни у обезбеђивању идеја компанијама како могу да структуришу своје активности ДОП-а, нити подржавају довољно компаније у развоју структурисаног дијалога са актерима и ангажовању
- цивилном сектору углавном тек предстоји развијање таквог односа са пословним сектором који ће ићи даље од прикупљања средстава финансирања, као и подизање осетљивости код пословног сектора о важности питања на којима он ради
- политика државе за стимулисање компанија које примењују праксе ДОП-а нису довољно развијени
- занемарује се чињеница да инострани инвеститори придају све већу пажњу квалитету и нивоу праксе ДОП-а, било из етичких обзира или као инструмент за управљање ризиком
- превише регулативе - потребно је створити одговарајућу климу, а не да доноси прекомерни број прописа⁸
- потрошачи се и даље претежно усредсређују на цену добара и услуга када доносе своје одлуке о куповини, док се обзира ДОП-а и даље не вреднују у довољној мери
- поступање са потрошачима конципира се са краткорочним фокусом уместо да буде део дугорочне стратегије за придобијање лојалности потрошача и одрживост пословања
- иницијативе грађанског друштва у промоцији ДОП-а често се схватају као краткорочне и недоследне

⁸ У овом смислу, Влада спроводи пројекат Свеобухватне реформе прописа (СРП) и предвиђа се поједностављење административних процедура и укидање непотребних прописа

СНАГЕ

(атрибути система ДОП-а који помажу достизање циљева)
(материјални; нематеријални; процеси и системи)

- сектора (нпр. активно учешће Привредне коморе Србије у промовисању ДОП-а) и спремност компанија да реагују на сигнале које шаље грађанско друштво
- активна национална мрежа Глобалног договора
  - одређени број МСП-а „тихо се ангажују” у области ДОП-а - практикујући ДОП, али не објављујући да то чине
  - култура филантропије и солидарности - укључивање компанија у одређени број хуманитарних, односно филантропских активности, или спонзорство културних и спортских догађаја
  - јаки напори мултинационалних компанија за промоцију стандарда и пракси ДОП-а
  - присуство великог броја НВО-а које су усредсређене на унапређење и промоцију ДОП-а
  - значајне активности оријентисане на пружање помоћи особама са инвалидитетом
  - развијена свест код компанија о важности и могућностима које се јављају кад чине више од законског минимума заштите животне средине
  - све већи број компанија иде даље од обезбеђивања минималних мера за безбедност и здравље на раду и примењују стандард ОХСАС 18001
  - велики број компанија (преко 80%) успоставило је стагни дијалог са запосленима
  - већина компанија (74%) објављује податке о својој управној структури, као и годишње финансијске извештаје на интернету (на својим интернет страницама, на интернет страницама других финансијских институција - Београдске берзе, Агенције за привредне регистре и Народне банке Србије)

СЛАБОСТИ

(атрибути система ДОП-а који помажу достизање циљева)
(материјални; нематеријални; процеси и системи)

- најслабија тачка у систему ДОП-а компанија јесте извештавање о нефинансијским аспектима обављања посла, односно утицај на животну средину и социјалну средину; већина компанија и даље не обезбеђује такве извештаје, а неке од њих чак ни не препознају важност и сврху таквог извештавања; компаније које показују напоре у овој области ретко користе међународно признате стандарде или системе опсежног извештавања, а и код напора да се ови извештаји приближе широј публици има доста простора за побољшање
- ретке програмске активности које би стимулисале предузетништво, запошљавање и независтан развој појединаца у оквиру друштвено рањивих група (нпр. недостатак пројеката чији је циљ запошљавање особа са инвалидитетом)
- мање од половине анкетираних компанија имају специјалне програме чији је циљ промоција пракси ДОП-а међу њиховим добављачима
- релативно мали број компанија (38%) се ангажује да подржи економски развој локалне заједнице; само једна четвртина анкетираних компанија има развијене програме за давање подршке локалном предузетништву
- мали број компанија је увело у своје организационе структуре позицију менаџера ДОП-а
- уопштено говорећи, компаније - а нарочито компаније у домаћем власништву - и даље недовољно разликују ДОП од корпоративне филантропије и повиновања закону. Присутан је недостатак иницијативе инспирисане филозофијом “осећај се добро чинећи добро”, што би водило развоју пословних политика и производа који би били истовремено профитабилни за компанију и

СНАГЕ

(атрибути система ДОП-а
који помажу достизање циљева)
(материјални; нематеријални;
процеси и системи)

- две трећине компанија увело је неке од стандарда везаних за ДОП (ИСО 9001, ИСО 14001, ХАЦЦП и ОХСАС 18001)
- хармонизација са ЕУ политикама и праксама ДОП-а у ЕУ, поводом све већег значаја који се придаје ДОП-у у ЕУ
- прилика да се привуку страна улагања испуњавањем захтева и стандарда које намећу друштвено одговорни улагачи
- могућности финансирања за промовисање ДОП-а које даје ЕУ и други међународни донатори за земљу кандидата и потенцијане земље кандидате за чланство
- спремност у Србији да се користе искуства из других земаља, а такође из земаља у региону
- економска криза може да стимулише српске компаније да ојачају најмање развијен аспект ДОП-а - стварање производа и услуга који су прилагођени потребама заједнице и тиме истовремено допринесу нето профиту компаније, а такође и благостању и напретку друштва
- прилике за показивање српских компанија на међународном тржишту везано за ДОП (нпр. Холандско друштво за производњу одеће - Fair Wear Foundation - сарађује само са компанијама које поштују строге стандарде о условима рада и поступања са запосленима у компанијама добављачима)
- потенцијал ДОП-а за изградњу конкурентних предности нације и предузећа (под условом да је земља брза и доследна у стварању повољног окружења за ДОП и скуп напредних пракси ДОП-а који би могли да се истакну на међународном нивоу)
- могућности за МСП да учествују и да буду прихваћена у глобалним ланцима снабдевања
- могућности везане за активности

СЛАБОСТИ

(атрибути система ДОП-а
који помажу достизање циљева)
(материјални; нематеријални;
процеси и системи)

- корисни за локалну заједницу и друштво у целини
- драматичне промене у пословној клими као резултат међународне економске и финансијске кризе, што би могло да умањи ентузијазам и посвећеност српских компанија и српских компанија и надлежних државних органа одржавању и унапређењу пракси и иницијатива за ДОП
- претња да би у текућој кризи компаније чије су активности ДОП-а везане за повремена спонзорства, донације и хуманитарне доприносе (тзв. филантропски приступ) умањиле или престале да врше такве активности, тражећи начине да умање трошкове
- ризик да би српске компаније могле да буду искључене са страних тржишта на основу лошег угледа у ДОП-у или као резултат увођења техничких ограничења за трговину у вези са ДОП-ом, као што су ИСО стандарди
- недостатак доследног регулативног оквира
- недостатак механизма за спровођење и слаба усаглашеност са постојећим прописима који се односе на питања ДОП-а
- постављање ниског прага за оно што може да се сматра добром праксом ДОП-а (недовољно дефинисан приступ за награђивање добрих пракси ДОП-а)
- нерасположивост инструмената подршке и фондова који су иначе доступни земљама чланицама и земљама кандидатима за чланство
- претње које долазе од конкуренције, одн. фирми у другим државама које су боље у стању да привуку друштвено одговорне улагаче захваљујући напреднијим праксама ДОП-а
- претње које потичу од технолошких

СНАГЕ

(атрибути система ДОП-а
који помажу достизање циљева)
(материјални; нематеријални;
процеси и системи)

међународних организација за друштвено одговорно пословање (Глобални договор УН-а, ДОП Европа /ЦСР Европе/, као и Пословање за добробит заједнице /Business in the Community/) које би могле да допринесу промовисању ДОП-а у Србији кроз финансирање, потенцијал повезивања партнера у ДОП-у на националном и међународном нивоу, добијање организационе или стручне подршке за посебне програме обуке

- међународна правила, прописи, као и подстицајни механизми који би могли да допринесу развоју и промовисању ДОП-а у Србији (као што је Глобални договор УН-а, Принципи УН-а о одговорном улагању, смернице ОЕЦД-е за међународна предузећа, правне тековине ЕУ)
- нови међународни трендови у пословању који би могли да буду корисни за перформансу ДОП-а у српским компанијама (нпр. развој и примена најновијих чистих и тзв. технологија „на крају ланца“)
- нови трендови на међународном тржишту који би могли да подстакну српске компаније да придају већу пажњу ДОП-у (као што је - примера ради - промена животног стила, навика и преференци потрошача за органску храну, заштиту животне средине)

СЛАБОСТИ

(атрибути система ДОП-а
који помажу достизање циљева)
(материјални; нематеријални;
процеси и системи)

и неуспеха српских компанија да их усвоје благовремено, што може да угрози њихову конкурентност и учинак ДОП-а (нпр. неуспех у усвајању или кашњење са усвајањем најновијих технологија, нарочито у области чистих технологија и технологија „на крају ланца“)

- недовољни ниво развоја односа између послодаваца и запослених у Србији (из следећих разлога: нова структура власника без претходног искуства у односима између послодавца и запослених; лоша економска ситуација, што за резултат има неплаћање плата и социјалних доприноса; лош квалитет корпоративне управе)

2. Анализа капацитета за имплементацију ДОП-а

2.1. Пословна и професионална удружења

Пословна и професионална удружења морају да одиграју релативно важну улогу у подизању свести међу својим члановима. Такође, организације пословних партнерстава покушавају да допринесу увођењем стандарда понашања, иако не у довољној мери. Њихов утицај би могао да буде повећан активнијим учешћем у успостављању општих или специфичних добровољних индустријских стандарда у области ДОП-а.

Привредна комора Србије је веома проминентан актер у промовисању ДОП-а, пошто је активна у овој области од 2003. године, иницирајући бројне пројекте и остварујући многа партнерства: Иницијатива за одговорно пословање, иницирана од стране Смарт Колектива и Фонда Отвореног друштва (2004); бројне конференције, семинаре и округле столове на регионалном и међународном нивоу, у сарадњи са УНДП-ом, Светском банком, ИСО-ом, УНИДО-ом, УНЕП-ом, InWent-ом; припрема Кодекса корпоративног управљања и Кодекса пословне етике (2006); имплементација пројекта за промовисање ДОП-а у српским компанијама (2007-2008) са специјалним фокусом на мала и средња предузећа, што је за резултат дало установљавање Националне награде за ДОП, чији је циљ да постане традиција; успостављање Савета ДОП-а у 2009. години, као стручно саветодавно тело, са циљем разматрања важних питања ДОП-а која су од заједничког интереса за све чланове Коморе.

Глобални договор Уједињених Нација у Републици Србији је усвојио полусформалну структуру и функционише кроз активности Управног одбора (који се састоји од пет чланова), Секретаријата и пет радних група за:

- социјалну инклузију и особе са инвалидитетом
- борбу против корупције
- корпоративну друштвену одговорност у банкарству и финансија
- подршку у изради Стратегије
- животну средину

Форум пословних лидера Србије основан је 2008. године на иницијативу 14 водећих компанија у Србији као прва искључиво бизнис коалиција установљена с мисијом да стимулише развој ДОП-а и успостави трајне и стабилне праксе ДОП-а у српском пословном сектору. Иако постоји мање од две године Форум пословних лидера је имао низ активности, успоставио је два дугорочна стратешка програма, проширио своје чланство. У скорој будућности се планира лансирање новог програма кроз који ће компаније чланице пружати подршку омладинским и социјалним предузетницима.

Од великог значаја за развој ДОП-а је усавршавање и диверзификација номенклатура које израђује Привредна комора Србије, пословна удружења (удружења инжењера и техничара, економиста, правника, здравствених радника) и друге

струковне и научне organizacije, jer se i tu razvijaju i postavljaju potrebni kriterijumi i norme za privredni, profesionalni i socijalni razvoj društva.

Iskustvo i dobre prakse kompanija iz САД-а у области ДОП-а могу да пруже вредна сазнања и инспирацију за компаније у Србији – процес у ком Америчка привредна комора може да одигра веома важну улогу. Њихова мрежа међународних контаката може да обезбеди приступ организацијама и појединцима који имају велики међународни значај у области ДОП-а.

2.2. Синдикати и удружења послодаваца

Синдикати и удружења послодаваца могу да играју важну улогу у промовисању пракси ДОП-а, нарочито у областима развоја модерних односа између послодаваца и запослених, побољшање корпоративне управе, развој функционалног социјалног дијалога на националном и локалном нивоу, а такође и постизање фер колективних уговора. Дobar пример промовисања праксе ДОП-а представља серија тренинга и округлих столова о запошљавању особа са инвалидитетом које су уз подршку Међународне организације рада организовали Унија послодаваца и репрезентативни синдикати у сарадњи са организацијама особа са инвалидитетом и надлежним министарствима и Националном службом за запошљавање током 2009. и 2010. године.

Текући процес транзиције у Републици Србији, недостатак иностраних инвестиција, огромни социјални терет наметнут приватизацијом, као и висока стопа незапослености захтевају трансформацију социјалног дијалога како би адекватније могло да се допринесе ублажавању или превазилажењу ових проблема.

Односи између послодаваца и запослених у Републици Србији нису на задовољавајућем нивоу из следећих разлога: нове власничке структуре у којој недостаје право искуство у односима између послодаваца и запослених; лоша економска ситуација која за резултат има неисплаћене плате и социјалне доприносе; лош квалитет корпоративне управе.

Тренутно, синдикати и удружења послодаваца одају утисак да им недостаје неопходни капацитет за коришћење концепта ДОП-а као механизма за промовисање и заштиту интереса њихових чланова.

За побољшање односа између послодаваца и запослених и корпоративне управе један од најефикаснијих корака би био подстицање учешћа запослених у процесу доношења одлука, као и оснивање партнерстава између компанија и синдиката, као алтернатива пракси социјалних конфликта и ометања.

Пошто социјални дијалог на локалном нивоу није довољно развијен и не функционише на жељени начин, синдикати би могли да дају већи допринос тако што ће заступати своју улогу на локалном нивоу и обучавати појединце који би могли да постану чланови локалних социјалних и привредних савета.

Да би се синдикатима омогућио улазак у смислени процес колективног преговарања које би за резултат имало постизање колективних уговора са послодавцима, мора се учинити следеће:

- обезбедити ресурсе представницима запослених који ће оспособити њихове капацитете у процесу колективног преговарања
- обезбедити податке представницима запослених који ће им омогућити увид у пословне активности послодаваца за време преговора са истима о условима рада
- промовисати консултације и сарадњу између послодаваца и представника запослених

2.3. Влада

Влада је упозната са активностима и достигнућима у области ДОП-а код пословног сектора и других актера и опредељена је ка разматрању могућности за стварање услова, а у складу са нашим законодавним системом, за развој основних подстицаје и механизма за подршку ДОП-у.

С друге стране, тренутни прописи не садрже довољно економских подстицаја за ДОП. Присутан је недостатак комплементарне мешавине закона (екстерних извора дисциплине) и подстицаја за компаније који ће их мотивисати да предузимају акције ДОП-а.

За разлику од других земаља у региону, Влада је та која је иницирала процес стварања политика у области ДОП-а, што је значајна одлика контекста ДОП-а у Републици Србији. Уопштено говорећи, друге земље у Југоисточној Европи истичу да су утицаји и подстицаји споља били од суштинског значаја за ангажовање тих Влада у напорима промовисања ДОП-а. За разлику од њих, Влада наглашава посвећеност промоцији ДОП-а компанија, нарочито кроз:

- доношење Стратегије
- иницирање промене законодавног оквира везаног за ДОП, нарочито у области безбедности и здравља на раду, права радника, односно права из рада и по основу рада
- заштиту животне средине
- заштиту потрошача

Кроз припрему Националне стратегије одрживог развоја Републике Србије за период од 2009. до 2017. године и Стратегије за смањење сиромаштва Републике Србије, као и докумената из области заштите животне средине, Влада је показала намеру да користи ДОП као инструмент политике. Неке од области одговорности компанија постале су законске обавезе. Један такав пример јесте мера државе којом се прописује да на сваких 20 запослених радника компаније морају да запосле једну особу са инвалидитетом. Још значајнији пример представља законско решење по коме се послодавци који запосле особу са инвалидитетом ослобађају плаћања пореза и доприноса на плате те особе у трајању од 3 године, добијају субвенцију зараде новозапослене особе са инвалидитетом у трајању од годину дана и могућност рефундације примерених трошкова прилагођавања радног места за запослену особу са инвалидитетом. Мере као што су ове могу да допринесу социјалној инклузији друштвено

осетљивих група, уместо раздвајања истих од осталог дела друштва.

Оно на чему треба интензивније радити је стварање опсежних правила, прописа и подстицајних механизма за ДОП (као што је опсежан систем заштите потрошача - укључујући заштиту приватности потрошача, спречавање обманљивог рекламирања - нарочито у сектору банкарства).

У земљама чланицама Европске уније где је ДОП постао добро успостављен концепт који доприноси иновативности и конкурентности, владе играју активну улогу у стварању окружења које погодује ДОП-у и којим се подржавају напори других актера у овом погледу. Влада је свесна да ће процес приближавања Европској унији неизбежно довести и до пораста пажње која се придаје ДОП-у и учинити неопходним хармонизацију са политикама и праксом ДОП-а које постоје у Европској унији.

На основу истраживања пракси ДОП-а које је спроведено међу највећим компанијама у Републици Србији, формулисане су препоруке за даље промовисање ДОП-а:

- могућност успостављања тела за промоцију и развој ДОП-а, које ће бити надлежно за питања ДОП-а
- рад на развоју ДОП-а као једног од приступа за решавање друштвених питања и постизање одрживог развоја
- побољшање дијалога о ДОП-у и сарадња са другим актерима по питањима ДОП-а
- иницијатива за укључивање пословног сектора посвећеног друштвено одговорним праксама у процес стварања политика, преко ресорног министарства
- стимулативни развој ДОП-а истицањем друштвено одговорних пракси у Влади и ефикаснијим опхођењем са лошим праксама

2.4. Невладине организације

Иако невладине организације (у даљем тексту: НВО), као најистакнутији покретачи ДОП-а у развијеним грађанским друштвима, имају изразито важну улогу у подизању свести, заступању, мониторингу корпоративног понашања, стварању партнерстава и неодобравању, њихов утицај у Републици Србији и даље је ограничен.

Иако постоје НВО-е које учествују у промовисању ДОП-а, неким од њих и даље недостају неопходне вештине да се ангажују у дијалогу са пословним сектором и пословним удружењима и да изграде партнерства између јавног и приватног сектора чији би циљ био решавање питања ДОП-а. Пословни сектор има низак ниво поверења у цивилни сектор - делом због случајева у којима се НВО-е ангажују у иницијативама за које немају довољан капацитет - и не препознају у довољној мери важност изградње партнерстава са цивилним сектором. Иницијативе грађанског друштва у промовисању ДОП-а често су виђене као краткорочне и недоследне.

С друге стране, цивилни сектор се недовољно ангажује у едукацији других актера о ДОП-у, обезбеђивању идеја компанијама како да структуришу своје активности ДОП-а и пружању подршке компанијама за развој организованог дијалога са запосленима, као и ангажовању актера.

Цивилном сектору тек предстоји да изгради однос са пословним сектором који ће ићи даље од прибављања средстава финансирања и којим ће пробудити осетљивост пословног сектора за важност питања на којима ради.

Међу најактивнијим невладиним организацијама у промовисању ДОП-а, Смарт Колектив био је иницијатор, покретач, и имплементатор првог стратешког програма за развој ДОП-а у Републици Србији, названог Иницијатива за одговорно пословање, који се одвијао у сарадњи са Фондом за отворено друштво и Привредном комором Србије. Касније, Смарт Колектив је начинио низ студија, истраживања и анализа које су по први пут систематизовале ову област и дале неопходне почетне податке за све даље анализе. У заједничкој иницијативи Смарт Колектив-а и још 14 водећих компанија формиран је Форум Пословних лидера Србије, као специјализована ДОП коалиција.

2.5. Медији

Медији могу значајно да допринесу изградњи свести о ДОП-у, тако што ће нагласити користи и начела која чине основу овог приступа пословању. Они такође могу да истакну добре примере праксе ДОП-а који могу да инспиришу друге компаније да следе те примере, а такође могу да врше притисак на компаније које крше своје обавезе у оквиру својих ширих одговорности према друштву.

Пошто се Република Србија налази у почетној фази укључивања принципа ДОП-а у стратегију пословања и у свакодневно пословање, улога медија је од суштинске важности. С обзиром на њихову моћ да утичу на јавно мишљење и подстакну увођење промена, медији могу да обезбеде подстицај за промовисање ДОП-а. Они могу да представљају и бране јавни интерес у области ДОП-а.

Медији, нарочито они који се специјализују за извештавање у области пословања, могу да учине више истицањем користи од примене пракси ДОП-а и представљањем добрих примера у овој сфери. Како би испунили ову улогу, новинарима је потребно пружити могућност да се образују и стекну неопходна знања о концепту ДОП-а, као и о водећим праксама у развијеним земљама.

2.6. Академски кругови

Иако академски кругови имају улогу у стварању и ширењу знања о ДОП-у, више образовне институције, уз неколико изузетака, и даље имају само скромни утицај на ДОП.

Институције вишег образовања морају да побољшају своје наставне планове и програме тако што ће укључити и ДОП као важан предмет, нарочито у области пословне администрације, економије, јавне управе, права и студијама о заштити животне средине.

Како би се постигли најбољи резултати и да би се усвојио доследан и одржив приступ, ове активности би требало да буду координиране унутар самих универзитета, као и на међууниверзитетском нивоу.

2.7. Пословна заједница

У Републици Србији постоји дуга историја подршке компанија локалним заједницама и доказано социјално ангажовање у пословању компанија у прошлости, као што је развијен систем безбедности и здравља на раду, побољшање образовног и професионалног нивоа запослених, објекти за здравствену негу и обданишта у оквиру већих предузећа и др.

Ипак, концепт ДОП-а не може да се изједначи са начином на који су компаније узимале у обзир социјална питања у прошлости у оквиру њиховог пословања, пошто овај модеран концепт захтева развој таквог ангажмана и увођење одговорних пракси у свим сегментима пословних делатности и у производима и услугама, а не само ангажман у екстерним манифестацијама социјалне одговорности. Примери компанија које схватају ову разлику нису толико распрострањене, тако да може да се тврди да не постоји довољно знања о томе како треба да се примени ДОП, нарочито по питању тачних активности које би компаније могле да предузму. Уопштено говорећи, компаније, а нарочито компаније у домаћем власништву и даље недовољно разликују ДОП од корпоративне филантропије и поштовања закона.

Број компанија које уграђују концепт и праксу ДОП-а као интегрални део њихове пословне стратегије је и даље релативно низак и не омогућава пословном сектору да искористи чињеницу да неке активности ДОП-а нису само одговорност према друштву, већ такође и прилика за развој конкурентних предности. Као резултат овога, само мали број компанија увео је у своју организациону структуру позицију менаџера ДОП-а.

Слика се лагано мења, пошто одређени број мултинационалних корпорација које послују у региону имају своја седишта за Југоисточну Европу у Београду, што обезбеђује прилив иностраног знања и искуства, укључујући и знање и искуство из области ДОП-а.

Преовлађују хуманитарне активности и спонзорство културних и спортских активности, док је нешто ређе ангажовање за увођење стандарда повезаних са ДОП-ом, затим за партнерства са локалним самоуправама, учешће запослених у процесу доношења одлука и програмске активности које би стимулисале предузетништво, запошљавање и независан развој појединаца у оквиру друштвено осетљивих група. Као илустрација, релативно мали број компанија (38%) се ангажује да подржи економски развој локалне заједнице и само једна четвртина је развила програме подршке локалном предузетништву. Учињен је прогрес, пошто је две трећине компанија увело неке од стандарда везаних за ДОП (ИСО 9001, ИСО 14001, НАССР и ОНСАС 18001, ИСО 22 000).

Најслабија тачка у систему ДОП-а код компанија јесте извештавање о нефинансијским аспектима пословања, односно о утицају на животну средину и социјалну средину. Већина компанија и даље не обезбеђује такве извештаје, а неке од њих ни не препознају значај и сврху таквог извештавања. Штавише, компаније које улажу напоре у овој области ретко користе међународно признате стандарде или системе опсежног извештавања, тако да напори да се ови извештаји отворе и за ширу публику остављају доста простора за побољшање.

Док је већина компанија (преко 80%) установило стални дијалог са својим запосленима и даље није уобичајено да компаније улазе у структурисани дијалог са

другим актерима. Мање од половине анкетираних компанија имају посебне програме чији би циљ био промовисање пракси ДОП-а међу њиховим добављачима.

3. Анализа актера

Кључни актери	Како на њих утиче ДОП или недостатак ДОП-а	Капацитет/мотивација да се баве тим питањем	Главни интереси и очекивања	Моћ, вршења утицаја на реализацију политике за стимулисање ДОП-а	Однос са другим актерима	Импликација за политику стимулисања ДОП-а
<p>Велика предузећа у домаћем власништву</p>	<ul style="list-style-type: none"> Потреба одржавања корака са текућим развојем на међународном и домаћем нивоу 	<ul style="list-style-type: none"> дуга историја подршке локалним заједницама и историја обзира према социјалним питањима у пословању из система из прошлости и лаже недовољно разјешавање ДОП-а од корпоративне филантропије и повиновања закону, што за резултат лаје неукључивање ДОП-а у стратегије пословања ретко имају менаџера, тим или одељење задужено за ДОП у организационој структури велика има развијени стални дијалог са запосленима ретки примери компанија које улазе у структурисани дијалог са другим актерима недостатак 	<ul style="list-style-type: none"> побољшање конкурентности, привлачење друштвено одговорног улагања, побољшање угледа, већа атрактивност на тржишту рада, повећање запослености 	<ul style="list-style-type: none"> велика 	<ul style="list-style-type: none"> почетна сарадња са напредним органом која треба да се интензивира, нарочито у процесу стварања политике недовољно развијен социјални дијалог на локалном нивоу слаба комуникација и сарадња са невладиним организацијама 	<ul style="list-style-type: none"> развијање програма који ће помоћи укључивање ДОП-а у њихове стратегије пословања подстицање именованих фокалних тачки у вези са ДОП-ом и менаџера за ДОП коришћење различитих форума и социјалних платформи за развој интеракције са невладиним сектором едукација пословног сектора о начелима и приступима за промовисање пракси ДОП-а код њихових добављача обезбеђивање смерница за нефинансијско извештавање и имплементација стимулативних мера подстицање развоја јединствених

Кључни актери	Како на њих утиче ДОП или недостатак ДОП-а	Капацитет/мотивација да се баве тим питањем	Главни интереси и очекивања	Моћ вршења утицаја на реализацију политике за стимулисање ДОП-а	Однос са другим актерима	Импликација за политику стимулисања ДОП-а
<p>Велика предузећа у домаћем власништву</p>		<p>посебних програма са циљем промовисања пракси ДОП-а међу добављачима</p> <ul style="list-style-type: none"> • недостатак опсежног извештавања о утицају на животну и социјалну средину • могућност развоја јединствених програма ДОП-а прилагођених локалном контексту промовисања пракси ДОП-а међу добављачима • недостатак опсежног извештавања о утицају на животну и социјалну средину • могућност развоја јединствених програма ДОП-а прилагођених локалном контексту промовисања пракси ДОП-а међу добављачима • недостатак опсежног извештавања о утицају на животну и социјалну средину • могућност развоја јединствених програма ДОП-а прилагођених локалном контексту 				<p>програма ДОП-а прилагођених локалном контексту</p>

Кључни актери	Како на њих утиче ДОП или недостатак ДОП-а	Капител/мотивација да се баве тим питањем	Главни интереси и очекивања	Моћ вршења утицаја на реализацију политике за стимулисање ДОП-а	Однос са другим актерима	Импликација за политику стимулисања ДОП-а
<p>Велика предузећа у иностраном власништву</p>	<ul style="list-style-type: none"> потреба развоја доброд угледа и односа у земљи домаћини 	<ul style="list-style-type: none"> нешто историје подршке локалним заједницама велика је развила стални дијалог са запосленима државама ретки примери компанија које улазе у структурисани дијалог са другим актерима 	<ul style="list-style-type: none"> интересовање за трансфер и имплементација концепта ДОП-а који се примењује у њиховим матичним државама побољшање конкурентности, привлачење друштвено одговорног улагања, побољшање угледа, већа атрактивност на тржишту рада, повећано запољство запослених 	<ul style="list-style-type: none"> велика 	<ul style="list-style-type: none"> почетна сарадња са надлежним државним органима која треба да се интензивира, нарочито у процесу стварања политика недовољно развијен социјални дијалог на локалном нивоу слаба комуникација и сарадња са невладиним организацијама 	<ul style="list-style-type: none"> коришћење и ширење њихових инструмената и приступа ДОП-у код компанија у домаћем власништву коришћење различитих форума и социјалних платформи за развој интеракције са невладиним сектором обезбеђивање стимулативних мера за нефинансијско извештавање подастицање развоја јединствених програма ДОП-а прилагођених локалном контексту

Кључни актери	Како на њих утиче ДОП или недостатак ДОП-а	Капител/мотивација да се баве тим питањем	Главни интереси и очекивања	Моћ вршења утицаја на реализацију политике за стимулисање ДОП-а	Однос са другим актерима	Импликација за политику стимулисања ДОП-а
МСП	<ul style="list-style-type: none"> • потреба одржавања корака са текућим развојем на међународном и домаћем нивоу 	<ul style="list-style-type: none"> • случајеви подршке локалним заједницама и неким обзирима према социјалним примљивима у пословању који обично потичу од уверења власника • и мање недовољно раздвојено ДОП-а од корпоративне филантропије и повновања закону, што резултира тиме да не укључују ДОП у њихове пословне стратегије • ретко имају именовану особу за питања ДОП-а • ретки примери компанија које улазе у структурисани дијалог са другим актерима • недостатак опсежног извештавања о утицају на животну средину и социјалну средину • примика да 	<ul style="list-style-type: none"> • повећање конкурентности, привлачење друштвено одговорног улагања, побољшање угледа, већа атрактивност на тржишту рала, повећано задовољство запослених 	<ul style="list-style-type: none"> • средња 	<ul style="list-style-type: none"> • почетна сарадња са надлежним државним органима која треба да се интензивира, нарочито у процесу стварања политика • слаба комуникација и сарадња са невладиним организацијама 	<ul style="list-style-type: none"> • подстицање именована фокалних тачки у вези са ДОП-ом • коришћење различитих форума и социјалних платформи за развој интеракције са невладиним сектором • обезбеђивање смерница за нефинансијско извештавање и имплементација стимулативних мера • подстицање развоја јединствених програма ДОП-а прилагођених локалном контексту

Кључни актери	Како на њих утиче ДОП или недостатак ДОП-а	Капацитет/мотивација да се баве тим питањем	Главни интереси и очекивања	Моћ вршења утицаја на реализацију политике за стимулисање ДОП-а	Однос са другим актерима	Импликација за политику стимулисања ДОП-а
МСП		<p>развију јединствене програме ДОП-а прилагођене локалном контексту</p>				

Кључни актери	Како на њих утиче ДОП или недостатак ДОП-а	Капител/мотивација да се баве тим питањем	Главни интереси и очекивања	Моћ вршења утицаја на реализацију политике за стимулисање ДОП-а	Однос са другим актерима	Импликација за политику стимулисања ДОП-а
<p>Влада</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Влада тежи да одржава корак са текућим трендовима у глобалној економији и у ЕУ, што такође подразумева и учешће у промоцији ДОП-а • Влада може да користи ДОП као инструмент своје политике 	<ul style="list-style-type: none"> • тренутни проглеси не садрже довољно економских инструмената за побољшање ДОП • недостатак усредсређивања на ДОП на нивоу владе • недостатак комплементарног споја закона (екстерних извора дисциплине) и подстицајних мера које би натерале компаније да предузму акције ДОП-а • Влада је та која је иницирала процес стварања политике у области ДОП-а • повећања координације са пословних сектором везано за инвестирање у социјалне програме • потреба да служи као пример другим актерима 	<ul style="list-style-type: none"> • коришћење ДОП-а као инструмента политике за побољшање конкурентности, социјалну инклузију, привлачење иностраних инвестиција и приближавање ЕУ 	<ul style="list-style-type: none"> • велика 	<ul style="list-style-type: none"> • почетна сарадња са пословним сектором која треба да се интензивира, нарочито у процесу стварања политика • недовољно развијени социјални дијалог на локалном нивоу • сарадња са невладиним сектором 	<ul style="list-style-type: none"> • стварање тела које ће бити надлежно за питања ДОП-а • укључивање пословног сектора посебног друштвено одговорним праксама у процес стварања политика • стимулисање развоја ДОП-а усвајањем друштвено одговорних пракси у влади и ефикасније третирање лоших пракси; подршка, промовисање и преференцијални третман друштвено одговорних компанија

Кључни актери	Како на њих утиче ДОП или недостатак ДОП-а	Капител/мотивација да се баве тим питањем	Главни интереси и очекивања	Моћ вршена утицаја на реализацију политике за стимулисање ДОП-а	Однос са другим актерима	Импликација за политику стимулисања ДОП-а
<p>Пословна и професионална удружења</p>	<ul style="list-style-type: none"> ризик да чланови имају лош углед због недостатка приступа ДОП-у или недоследне примене концепта ризик да чланови не користе у потпуности ДОП као инструмент за побољшање своје конкурентности 	<ul style="list-style-type: none"> припремљен Колекс корпоративног управљања и Колекс чланова да послове етике недостатак континуиране промоције општих или специфичних добровољно уведених индустријских стандарда у области ДОП-а припремљена методологија и већ установљена пракса награђивања пракси ДОП-а успостављено стручно саветодавно тело за ДОП за чланове Привредне коморе Србије активна мрежа Глобалног договора са добро развијеном управом и оперативном структуром 	<ul style="list-style-type: none"> постепавање имиџа својих чланова мотивисање чланова да предузимују заједничке иницијативе ДОП-а ширећи утицај активности, као и видљивост удружења могућност да се укључе у европске мреже ДОП-а (као што је ЦСР Европе) и да користе њихово знање и средства финансирања 	<ul style="list-style-type: none"> средња до велика 	<ul style="list-style-type: none"> почетна сарадња са надрежним органом која треба да се интензивира нарочито у процесу стварања политика комуникација и сарадња са невладиним организацијама по питањима ДОП-а је и даље слаба 	<ul style="list-style-type: none"> предузимање кампање за промоцију добровољног удружења стандарда у области ДОП-а повезивање са европским мрежама ДОП-а развој интерног дијалога са члановима и другим актерима у циљу дефинисања мера и политике која ће стимулисати ДОП

Кључни актери	Како на њих утиче ДОП или недостатак ДОП-а	Капацитет/мотивација да се баве тим питањем	Главни интереси и очекивања	Моћ вршења утицаја на реализацију политике за стимулисање ДОП-а	Однос са другим актерима	Импликација за политику стимулисања ДОП-а
<p>Синдикати и удружења послодавца</p>	<ul style="list-style-type: none"> ДОП пружа корисну платформу која може да помири интерес стварања профита пословног сектора са ширим интересима запослених 	<ul style="list-style-type: none"> остављају утисак да им недостаје неопходни капацитет да користе концепт ДОП-а као механизма за промовисање и заштиту интереса њихових чланова недовољни капацитет и ресурси представника запослених за смислено учешће у процесу колективног преговарања 	<ul style="list-style-type: none"> промовисање учешћа запослених у доношењу одлука и успостављање партнерстава између компанија и синдиката, као алтернатива пракси социјалних конфликта и ометања 	<ul style="list-style-type: none"> средња 	<ul style="list-style-type: none"> недовољно развијени социјални дијалог на локалном нивоу 	<ul style="list-style-type: none"> заступање улоге локалних социјалних и привредних савета и обучавање појединаца који би могли да постану њихови чланови промовисање консултација и сарадње између послодавца и представника запослених

Кључни актери	Како на њих утиче ДООП или недостатак ДООП-а	Капител/мотивација да се баве тим питањем	Главни интереси и очекивања	Моћ вршења утицаја на реализацију политике за стимулисање ДООП-а	Однос са другим актерима	Импликација за политику стимулисања ДООП-а
Невладине организације	<ul style="list-style-type: none"> • ДООП може да се користи као платформа која може да помогне развоју односа са пословним сектором који сеже даље од прикупљања средстава финансирања 	<ul style="list-style-type: none"> • мањак учешћа у мониторингу корпоративног понашања • недовољно ангажовање у едукацији других актера о ДООП-у, у пружању идеја компанијама за структурисање њихових ДООП активности и недостатак пружања подршке компанијама у развоју структурисаног дијалога и ангажмана са актерима 	<ul style="list-style-type: none"> • да пробуде осетљивост пословног сектора за важност питања на којима раде и за спајање ресурса за испуњење њихове мисије 	<ul style="list-style-type: none"> • ниска до средња 	<ul style="list-style-type: none"> • недостају им потребне вештине и веродостојност да би учествовали у дијалогу са пословним сектором и пословним удружењима и да изграде јавно - приватна партнерства са циљем бављења питањима ДООП-а 	<ul style="list-style-type: none"> • развијање инструмената за обезбеђивање идеја компанијама о томе како да структуришу активности ДООП-а • коришћење различитих форума и социјалних платформи да би се развила интеракција са пословним сектором • развијање инструмената за мониторинг корпоративног понашања и обезбеђивање повратних информација

Кључни актери	Како на њих утиче ДОП или недостатак ДОП-а	Капител/мотивација да се баве тим питањем	Главни интереси и очекивања	Моћ вршења утицаја на реализацију политике за стимулисање ДОП-а	Однос са другим актерима	Импликација за политику стимулисања ДОП-а
Медији	<ul style="list-style-type: none"> потреба да унапреде покривеност разних тема од јавног интереса, укључујући питања ДОП-а 	<ul style="list-style-type: none"> могу да играју важну улогу у подизању свести и наглашавању добрих пракси ДОП-а и критиковања лоших пракси недовољно познавање концепта ДОП-а и недостатак специјализације у мониторингу и извештавању о разним аспектима ДОП-а 	<ul style="list-style-type: none"> могућност да испуне очекивања опште јавности достизање веће равнотеже у извештавању о позитивним и негативним примерима корпоративног понашања 	<ul style="list-style-type: none"> велика 	<ul style="list-style-type: none"> одржавање добрих односа са надлежним државним органима, пословним сектором и грађанским друштвом како би се осигурало добијање релевантних информација 	<ul style="list-style-type: none"> побољшање њиховог знања о облику концепта ДОП-а, као и о већим праксама у развијеним земљама и у Републици Србији унапређење уредничке политике како би се осигурало систематско и редовно извештавање о активностима ДОП-а компанија и о стимулативним мерама државе

Кључни актери	Како на њих утиче ДОП или недостатак ДОП-а	Капацитет/мотивација да се баве тим питањем	Главни интереси и очекивања	Моћ вршења утицаја на реализацију политике за стимулисање ДОП-а	Однос са другим актерима	Импликација за политику стимулисања ДОП-а
<p>Академски кругови</p>	<ul style="list-style-type: none"> потреба да држе корак са модерним развојем економске теорије и праксе 	<ul style="list-style-type: none"> играју улогу у стварању и ширењу знања о ДОП-у, али даље имају скроман утицај на агенду ДОП-а 	<ul style="list-style-type: none"> укључују ДОП у наставне планове и програме 	<ul style="list-style-type: none"> ниска краткорочно, висока дугорочно 	<ul style="list-style-type: none"> могућност да обезбеде релевантно знање пословном сектору и надређним државним органима 	<ul style="list-style-type: none"> развој дијалога о укључивању ДОП-а у наставне планове и програме, нарочито у области пословне администрације, јавне управе и права

4. Анализа проблема путем логичког оквира - утврђивање узрока и последица и узрочно-последичних веза

Општи циљеви	Логика интервенције	Индикатори постигнућа које је могуће проверити објективним путем	Извори и средства провере	Претпоставке
	<ul style="list-style-type: none"> • промоција одрживог раста и развоја пословања које подстиче социјалну инклузију и спречава нарушавање животне средине 			

Специфични циљеви	Логика интервенције	Индикатори постигнућа које је могуће проверити објективним путем	Извори и средства провере	Претпоставке
	<p>корпоративног нефинансијског извештавања о утицају на животну и социјалну средину, као и све већа употреба међународно признатих стандарда или свеобухватних система извештавања; све већи напори да се ови извештаји учине доступним широј публици</p>	<p>компанија које се ангажују у заједници за посебне циљне групе (деца, омладина, особе са инвалидитетом, жене, Роми, незапослена лица, избеглице и интерно расељена лица)</p> <ul style="list-style-type: none"> • проценат компанија које су развиле дијалог са својим кључним актерима • проценат компанија које гаје стратешку сарадњу са цивилним сектором; • проценат компанија које су се ангажовахе у дијалогу са актерима • проценат компанија које објављују нефинансијске извештаје; проценат компанија које користе међународно признате стандарде о нефинансијском извештавању; проценат компанија које користе различите медијске формате за објављивање нефинансијских извештаја 		<p>за развој</p> <ul style="list-style-type: none"> • све већа куповна моћ као прелудов за друштвено оловорно потрошњу • београдска берза и пензионери и инвестициони фондови треба да захтевају нефинансијске извештаје од компанија; спремност пензионери и инвестиционих фондова да траже да се политике компанија које се односе на социјалне аспекте и аспекте ΔОП-а везане за животну средину обемолане • пословна заједница је претежно свесна чињенице да страни инвеститори прилажу све више пажње квалитету и нивоу праксе ΔОП-а

Очекивани резултати	Логика интервенције	Индикатори постигнућа које је могуће проверити објективним путем	Извори и средства провере	Препоруке
	<ul style="list-style-type: none"> уведена су опсежна правила, прописи и подстицални механизми за ДОП значајан број компанија поседује знање о томе како да примени ДОП, нарочито идеје о активностима које би могле да предузму и како да их структуришу компаније на ДОП све више гледају као на могућност за развој конкурентних предности потрошачи све више узимају у обзир аспекте ДОП-а када донесе одлуке о куповини цивилни сектор све више развија партнерства са пословним сектором која сежу даље од прибављана средстава финансирања и подижу свест пословног сектора о важности питања на којима он ради већина великих компанија препознаје важност и сврху нефинансијског извештавања 	<ul style="list-style-type: none"> уведени су прописи о еколошким и социјалним ознакама, стандарди и системи управљања везани за ДОП су олобрани на националном нивоу; процес јавних наваки је препитан како би се укључили и аспекти ДОП-а у њега процент компанија које су укључиле ДОП у своје организационе структуре; проценат компанија које су интегрисале ДОП у своје стратегије пословања; проценат компанија које објављују нефинансијске извештаје; проценат компанија које су чланови удружења ДОП-а и Глобалног договора УН-а процент компанија које су интегрисале ДОП у своје стратегије пословања; проценат компанија које укључиле ДОП у своје организационе структуре; проценат анкетираних потрошача који указује на то да они прилажу пажњу ознакама на производима и националним наградама за ДОП када донесе своје одлуке о куповини процент компанија које гаје стратешку сарадњу са цивилним сектором; проценат компанија су се ангажовале у дијалогу са актерима 	<ul style="list-style-type: none"> извештаји о годишњем напретку које припремају надлежна министарства о имплементацији Акционог плана заснованог на овој Стратегији периодични извештаји из Базе података о добрим праксама ДОП-а; Секретаријат Глобалног договора УН-а; Београдска берза периодични извештаји из Базе података о добрим праксама ДОП-а договорима о добрим праксама ДОП-а периодични извештаји из Базе података о добрим праксама ДОП-а Београдска берза; Национална мрежа Глобалног договора УН-а 	<ul style="list-style-type: none"> предвидливи и регуларан процес прибављања ЕУ; ратификован Споразум о стабилизацији и придруживању и отворен процес за добриње статуса земље кандидата за чланство у ЕУ окружење које стимулише одрживе праксе пословања (све мањи удео сиве економије, смањење неправичне конкуренције, смањење корупције) владине агенције имају координирани приступ стимулсима ДОП-а функционална и растућа локална мрежа Глобалног договора УН-а спремност привредних комора да учествују у промовисању ДОП-а међу својим члановима политичка воља за побољшањем законодавства које је потребно за стварање окружења које погудује развоју ДОП-а обезбеђивање финансијских средстава за развој ДОП-а у буџету Републике Србије и од међународних партнера за развој све већа куповна моћ као преходна фаза друштвено оговорну потрошњу ангажовање грађанског

Очекивани резултати	Логика интервенције	Индикатори постигнућа које је могуће проверити објективним путем	Извори и средства провере	Претпоставке
		<ul style="list-style-type: none"> процент великих компанија које објављују нефинансијске извештаје; проценат компанија које користе међународно признате стандарде о нефинансијском извештавању; проценат компанија које користе различите медијске формате за објављивање нефинансијских извештаја 		<p>друштва у промовисању ДОП-а виђено је као доследно и засновано на задовољавајућем капацитету</p> <ul style="list-style-type: none"> београдска берза и пензиони и инвестициони фондови треба да захтевају нефинансијске извештаје од компанија; спремност пензионих и инвестиционих фондова да траже ла се политике компанија које се односе на социјалне аспекте ДОП-а и аспекте утицаја на животну средину обелодане

5. Мапирање критичних области ДОП-а

5.1. Социјална инклузија

У погледу сарадње пословног, јавног и невладиног сектора у области социјалне инклузије, постоје два нивоа интервенције:

- подршка и асистенција јавних институција и пословног сектора организацијама грађанског друштва у циљу развијања одрживих партнерстава
- даљи развој одговарајућег става пословног и јавног сектора према маргинализованим групама као потенцијалним корисницима и примаоцима њихових услуга, велике компаније су већ напредовале у овом пољу тако што су иницирале пројекте чији је циљ побољшање приступа њиховим услугама, невладин сектор пружа вредну подршку у стимулисању мултисекторске сарадње у овом погледу

Како би се ови циљеви остварили, неопходна је опсежна едукација и обука представника сва три партнера, укључујући и трансфер знања из земаља које имају сличну структуру пословног и јавног сектора, као и сличне капацитете невладиног сектора. Ово се нарочито односи на земље које су већ развиле платформе за ДОП и успоставиле успешан систем мониторинга, као кључни сегмент на коме инсистира Европска комисија.

Анализа тржишта рада у Републици Србији је показала, између осталог, да постоји велики број незапослених особа са инвалидитетом, Рома, избеглица и интерно расељених лица, као и других осетљивих група.

Иако тренутна правила и прописи, а нарочито Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом, пружају почетни оквир за пуну интеграцију особа са инвалидитетом у радни процес, неопходно је и даље радити на подизању свести послодаваца и шире пословне заједнице. У овом погледу треба појачати активности на побољшању нивоа образовања особа са инвалидитетом у складу са потребама послодаваца, а такође и створити могућности за њихово запошљавање под флексибилним условима (нпр. скраћено радно време, рад од куће, рад за два послодавца).

Поред питања запошљавања социјално осетљивих група (избеглица, интерно расељених лица, Рома, старијих радно способних особа и омладине) такође треба посветити одговарајући пажњу њиховој свеопштој позицији у друштву и укључивању пословног сектора у напоре за смањење сиромаштва.

Нешто опсежнији приступ у овој области може да се усвоји кроз оквир који је дала иницијатива за Растућа инклузивна тржишта, коју промовише пре свега Програм за развој Уједињених Нација. Анализе обављене у оквиру ове иницијативе показале су да средине у којима живе сиромашни људи доприносе њиховом недостатку могућности. Мањак тржишних информација отежава предузећима могућност да размотре рад са сиромашнима и другим социјално осетљивим групама. Они се суочавају са регулативним оквиром где се правила не спроводе, не подржавају сиромашне или им

чак нису ни приступачна. Неразвијеним срединама недостаје одговарајућа инфраструктура, укључујући путеве и мреже за струју, воду и телекомуникације. Људима који живе у неразвијеним подручјима недостаје избор у областима образовања, стицање вештина, обуке и друго знање. Ови услови такође ограничавају могућности за бављење предузетништвом – отежавајући социјално осетљивим групама могућност да развијају своје фирме. Пословним људима који долазе са других простора је такође тешко да се суоче са изазовима, нарочито кад су навикли на тржишта у својим базним регионима која добро функционишу.

Служећи се таквим оквиром за ДОП, предузећа могу да допру до сиромашних као потрошача, произвођача, запослених и предузетника, и то тако што ће:

- створити капацитет и простор за иновацију унутар организације (на пример, тако што запослени и руководство изложити новим искуствима кроз теренске обиласке, волонтерске задатке или иновативне радионице са локалним заједницама, истакнути идеје кроз такмичења или подстицајне шеме)
- продубити ангажовање у заједници да би боље разумели потребе сиромашних добављача и муштерија, креирањем иновативних канала дистрибуције, поделом трошкова и делотворном употребом локалног знања и друштвених мрежа, изградњом веза са локалним малим и средњим предузећима, ангажовањем у дијалогу са организацијама заједнице, локалним невладиним организацијама и појединцима
- практиковати ангажовање у политичком дијалогу у циљу побољшања области у којој делују, обезбеђивати информације о тржишним препрекама локалним самоуправама и Влади на транспарентан и одговоран начин, индивидуално или колективно, као део пословног удружења, или у оквиру дијалога са актерима, користити своју утицај кроз лобирање за побољшање образовања, других основних услуга, за правно оснаживање сиромашних, као и за очување људских права и квалитета животне средине

Улога органа државне управе и јединица локалне самоуправе треба да буде изградња капацитета и услова за функционална тржишта, помоћу мера:

- уклањање препрека у тржишном окружењу (на пример, доношење прописа који омогућавају конкурентно пословање, умањују бијократију, осигуравају функционално и инклузивно финансијско тржиште и обезбеђују приступ правном систему за сиромашне)
- успостављање информативних чворова који сакупљају и деле тржишне информације и делају као брокери између локалних и регионалних фирми, невладиних организација и других релевантних организација и иницијатива
- побољшање свести и образовања потрошача да би се ојачала потражња за производима који подстичу економску активност сиромашних и корист од ње

- установљаване платформи за ангажовање пословног сектора као партнера у економском развоју, путем регионалних, секторских и националних планова развоја, подстицање удружења за развој пословања и привреде и група са више актера да се ухвате у коштац са конкретним питањима као што су вода или отпад
- креирање иновативних, награђујућих модела оријентисаних на постизање позитивних ефеката, као што су фондови за изазове или награде за иновације који ће уклонити критичне баријере људског развоја

Пословна удружења могу да координирају колективне акције приватног сектора у циљу уклањања препрека. На пример, удружења у индустрији могу да успоставе заједничке програме обуке или спроводе заједничка испитивања тржишта.

Заједнице могу да допринесу развоју пословања првенствено:

- развијањем мреже малих предузећа да би сакупили и ојачали мреже дистрибуције и повезали се са већим корпоративним добављачима
- идентификовањем конкурентних производа које заједница може да произведе, развијање удружења произвођача и маркетиншких актера да би се поделили трошкови, производња организовала у кластерима и делотворно применила моћ преговарања

Невладине организације и друге организације за развој треба да подрже повезивање и размену најбоље праксе успостављањем партнерстава са предузећима да би потпомогли фер и равноправно ангажовање у заједници, којим ће предузећа да реагују на локалне вредности и које ће допринети људском развоју. Такође, могу да имају улогу поверљивог брокера помажући компанијама да нађу могућности пословања на нивоу заједнице.

Други актери би могли да се усредсреде на циљно учење и подизање свести у циљу ширења пракси инклузивних модела пословања. На пример, академски кругови и друге научне институције могу да раде на томе да побољшају наше разумевање о величини и структури тржишта у којима живе сиромашни, о томе како функционишу инклузивни модели пословања, како изгледају ефикасни механизми улагања и како се процеси дијалога између пословног сектора и Владе могу оправдати, легитимисати и учинити ефикасним. Медији могу да шире свест о могућностима учествовања пословног сектора у развоју. Представљањем успешних иницијатива они могу да помогну подизање нивоа свести, подстакну зајамно разумевање и уклоне препреке које постоје између актера.

5.2. Даље унапређење безбедности и здравља на раду

Законом о безбедности и здрављу на раду утврђен је основни оквир у овој области промовисањем све веће улоге превенције у складу са Директивом Европске Заједнице бр. 89/391/ЕЕЗ. Поред механизма санкционисања који су установљени законом дужна пажња треба да се прида повећавању свести о користи која се стиче применом

високих стандарда безбедности и здравља на раду (на пример OHSAS 18001), као што је умањено одсуство са рада, повећана мотивација и лојалност запослених. Услед високих трошкова који су повезани са пуном применом закона, неопходно је да овај процес буде постепен, као и да инспекција рада делује превентивно - тако што ће компанијама обезбедити смернице о томе како да поспеше мере безбедности и здравља на раду. Приоритет би био да се ова превентивна мера примени и да се апелује на компаније које се баве делатностима са високим ризиком (нпр. грађевинарство, хемијска индустрија, транспорт, итд).

5.3. Унапређење односа између послодаваца и запослених и социјалног дијалога

Развој односа између послодаваца и запослених и побољшање корпоративне управе и даље нису достигли жељени ниво, али је важно да сви социјални партнери – држава, запослени и синдикати радника буду свесни да односи између послодаваца и запослених морају стално да се побољшавају, као и да буду хармонизовани са постојећим односима исте врсте у развијеним тржишним економијама, а нарочито у државама чланицама Европске уније.

Даљи развој односа између послодаваца и запослених треба да буде заснован на скупу принципа, укључујући следеће:

- целовит приступ уместо разматрања појединачних случајева
- постепено регулисање односа између послодаваца и запослених, у складу са принципима и стандардима Европске уније
- учешће запослених у доношењу одлука и успостављање партнерстава између компанија и синдиката, као алтернатива пракси социјалних конфликта и ометања
- стални социјални дијалог и социјална сарадња

Поред промена у законодавству, реформе у овој области захтевају увођење кодекса доброг управљања, унапређење социјалног дијалога и јачање владавине права.

У Републици Србији још није створено одговарајуће окружење за пуну имплементацију социјалног дијалога. Следеће је неопходно да би се такав дијалог успоставио:

- даљи развој тржишне економије, односа између послодаваца и запослених и побољшање корпоративне управе
- увођење и унапређење културе дијалога, узајамног поштовања и толеранције
- изградња поверења и спремности социјалних партнера на дијалог и компромис, као и на испуњавање обавеза и одговорности
- побољшање рада институција које воде социјални дијалог

Као проблем на којем треба још радити је и појава да одређен број послодаваца не поштује своје обавезе у односу на плаћање пореза и доприноса за социјално осигурање и не поштује права радника која проистичу из рада, а, с друге стране, систем контроле тих послодаваца још увек није у потпуности успостављен, најпре због великог броја послодаваца и недовољног броја инспектора рада.

Поздравља се социјални дијалог на вишеструким нивоима, један на националном (у оквиру Социјално-економског савета Србије), други на нивоу територијалне аутономије и на нивоу општина (у оквиру локалних социјално-економских савета), који је добровољан. Ова мрежа савета ће имати позитиван утицај на подизање конкурентности српске привреде, промовисање социјалних права, подизање нивоа стандарда запослених, одржавање постојећих и отварање нових радних места. Социјални дијалог на локалном нивоу и даље није довољно развијен и функционалан.

Методe мирног решавања радних спорова се и даље не користе у довољној мери, за разлику од других земаља, без обзира на постојање државне Агенције за мирно решавање радних спорова. Као резултат овога, спорови често за резултат имају престанак рада запослених, који се одлучују на организовање штрајкова, а велики број радних спорова завршава пред судовима.

Један од начина стимулације механизма је и усвојен Закон о мирном решавању радних спорова („Службени гласник РС” бр. 125/04 и 104/09) и јачање улоге државне Агенције за мирно решавање радних спорова.

5.4. Признавање важности колективних уговора

Колективни уговори између послодаваца и синдиката треба да се посматрају као социјална норма и као један од предуслова за адекватно пословање компанија, пошто доприносе социјалном и економском добробити. Ово важи како за опште, тако и за посебне колективне уговоре.

Ово питање је даље регулисано у Кодексу корпоративног управљања („Службени гласник РС”, број 1/06).

Да би се поспешило ДОП у Републици Србији, између осталог, потребно је да се испуни следеће:

- ефективно признавање права удруживања и права радника на заступање преко синдиката, као и права да буду укључени у колективне преговоре
- обезбеђивање ресурса представницима запослених који ће оспособити њихов капацитет у процесу колективног преговарања
- пружање података представницима запослених који ће им омогућити да стекну увид у пословне активности послодаваца за време преговора о условима рада
- промовисање консултација и сарадње између послодаваца и представника запослених
- компаније у страном власништву би требало да обезбеде радне стандарде који нису мање повољни од оних датих у земљама где су њихова седишта

- осигуравање безбедности и здравља на раду
- за време процеса колективног преговарања, послодавци неће покушати да врше неправичан утицај на сам процес давањем изјава да ће пословне активности бити пренете у друге земље, или да ће део запослених бити преведен у друге јединице пословања

По ступању на снагу Закона о раду, колективни уговори су закључени углавном за јавни сектор. С друге стране, само два уговора закључена су у приватном сектору. Такође је закључен један општи колективни уговор. Даљи приоритет се односи на закључивање посебних колективних уговора у свим индустријама. Свеобухватни приступ ДОП-у истиче неопходност постојања закљученог Општег и посебних колективних уговора код послодавца

5.5. Питања заштите животне средине

Поред поштовања закона, од друштвено одговорних компанија очекује се да уложи додатне напоре (као што је одговоран став према заштити животне средине и одрживом развоју). Ово може да захтева следеће:

- промовисање ширег увођења Система управљања заштитом животне средине ИСО 14001 како би се повећао број компанија које практикују овај систем
- увођење Шема еко-менаџмента и провере (ЕМАС) који је дефинисан у Закону о заштити животне средине
- даље промовисање доделе права коришћења еко - знака, утврђено Законом о заштити животне средине, како би се подстицало вођење рачуна о енергетској и материјалној ефикасности, смањењу употребе опасних материја, смањењу стварања отпада, подстицање рециклирања а што би све резултирало бољом заштитом животне средине
- увођење праксе зелених јавних набавки
- финансирање пројеката компанија за заштиту животне средине који иду даље од оквира повиновања закону, учешће компанија у финансирању пројеката заштите животне средине које покрећу локалне самоуправе, донације и спонзорства Фонду за заштиту животне средине и локалним еко - фондовима.

Фонд за заштиту животне средине, Министарство животне средине и просторног планирања, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарство за национални инвестициони план и друге домаће институције обезбеђују финансирање или суфинансирање за пројекте који се односе на животну средину. Поред тога, на располагању су средства за финансирање из разних иностраних извора, као што су предприступни фондови Европске уније и билатералне донације из развијених држава и специјални повољни зајмови (нпр. Јенски кредити).

Влада је обезбедила одређене подстицаје за активности које се односе на заштиту животне средине, укључујући царинске олакшице за увоз технологије и опреме за заштиту животне средине који се не производе у Републици Србији. Осим тога,

предвиђене су стимулативне мере Законом о заштити животне средине. Влада је установила субвенције за куповину путничких возила која су боља по животну средину, у оквиру такозваног програма старо за ново. У мају 2009. године, донет је зелени стимулативни пакет за привреду.

6. Постојећи програми и пројекти који се експлицитно баве ДОП-ом и покушавају да осигурају усклађеност са концептом

6.1. База података о добрим праксама ДОП-а

База података о добрим праксама ДОП-а прати информације о пракси ДОП-а у Републици Србији и то у следећим областима: систем ДОП-а, ангажовање у заједници, радна околина, корпоративна управа и тржишне праксе. Пројекат су иницирали Тим потпредседника Владе Србије задужен за имплементацију Стратегије за смањење сиромаштва, као и Агенција за страна улагања и промоцију извоза, а спроводи га НВО Смарт Колектив.

База података представља преглед активности највећих компанија, иако оне не представљају репрезентативни узорак, сачињен на основу перцепција представника компанија које нису верификоване од стране независног субјекта.

Главни циљ пројекта јесте да се идентификују и систематизују праксе ДОП-а како би јавности биле доступније, као и да се подстакне даље укључивање српских компанија у ДОП. Осим тога, циљ пројекта је такође да систематски укључи пословни сектор у напоре за смањење сиромаштва, као и да стимулише сарадњу између пословног сектора и јавног сектора у активностима ДОП-а. Такође, пошто је електронска база података јавна и доступна јавности, она доприноси подизању свести о ДОП-у, а такође олакшава приступ информацијама везаним за ДОП за све заинтересоване стране. Додатни циљ био је да се све информације о стању ДОП-а учине доступним уз само један притисак тастера, као и да се анализирају како би се направиле препоруке за даље учешће Владе са мерама подршке.

Пројекат је започет у августу 2007. године и укључивао је 53 највеће компаније у земљи. До краја прве фазе у марту 2008. године, направљена је интернет база података која омогућује претраживање и анализу пракси ДОП-а, као и планова за даље ангажовање компанија укључених у пројекат. Први извештај о резултатима објављен је у априлу 2008. године.

Друга фаза је окончана у фебруару 2009. године, а извештај је објављен у мају 2009. године. Ова фаза је била намењена ажурирању базе података и допуњавању исте примерима малих и средњих предузећа и женског предузетништва. У овој фази обухваћено је 68 компанија.

Пројекат је осмишљен као први корак у континуираном напору да се прате, надгледају, као и да се извештава о активностима ДОП-а водећих српских компанија, са идејом повећавања броја компанија које су укључене у ДОП.

6.2. Привредna komora Srbije

Настављајући активности у складу са својом почетном улогом у промоцији ДОП-а, Привредна комора Србије иницирала је пројекат Националне награде за ДОП. Пројекат је започет у 2007. години, са компанијама које су се пријавиле за награду са посебним пројектима и праксама које су предузеле. Награда се додељује у две категорије (велика предузећа и МСП) на бази комплексне методологије и бодовања које врши жири стручњака, а оцењује се успешност предузећа у 5 кључних области ДОП-а. Жири се састоји од представника релевантних министарстава, привредних комора, универзитета, невладиних организација, медија и међународних организација.

У 2008. години број компанија који се пријавио за награду порастао је за више од 60%, што илуструје како компаније у Републици Србији све више прихватају ДОП. Конкуренција одражава посебну слику стања ДОП-а у српској привреди кроз призму примене принципа и стратегија ДОП-а.

Поводом доделе награде за 2008. годину, побољшана је методологија оцењивања коју су првобитно припремили немачки партнери, а такође и прилагођена у свих пет кључних области, а уведен је и нови скуп питања за велике компаније на основу Индекса одрживости Доу Џонс.

Привредна комора Србије установила је Савет за ДОП (у даљем тексту: Савет) у 2009. години, као своје стручно саветодавно тело, са циљем да размотри важна питања ДОП-а која су од заједничког интереса свим члановима Коморе. Ово тело ће се састојати од представника компанија које су водеће по активностима ДОП-а (велика предузећа и МСП), НВО-а, међународних организација и универзитета. Улога Савета је да се промовишу позитивна искуства у области ДОП-а, да се друге компаније инспиришу да усвоје принципе етичког пословања, побољша дијалог и партнерства са Владином телом у процесу установљавања националних стратегија ДОП-а и политика, као и да се унапреде процеси обуке за ДОП и нови ИСО 26000.

6.3. Народna banka Srbije

Народна банка Србије (у даљем тексту: НБС) је основала Центар за заштиту корисника финансијских услуга путем ког пружа помоћ корисницима у остваривању њихових права. У складу са тим, НБС је почела да објављује препоруке за финансијске институције чији је циљ да допринесу развоју прецизнијих и јасније дефинисаних уговорних услова за кориснике.

У септембру 2008. године, НБС је лансирала интернет страницу (www.tvojnovac.nbs.rs) која је намењена корисницима финансијских услуга и која пружа различите информације људима који се суочавају са све више финансијских потреба, као и инструменте који ће им помоћи при избору услуга.

На почетку 2009. године, НБС је основала информативне шалтере у свим својим филијалама који пружају бесплатне информације о финансијским производима на српском тржишту, као и о повезаним образовним материјалима који ће заинтересованим грађанима омогућити да боље разумеју и упореде услуге како би одлуке доносили уз већу информисаност.

6.4. Удружења посвећена ДОП-у

Поред активности НВО и Глобалног договора Србије, постоје још два програма које спроводи Форум пословних лидера Србије: ДОП као бизнис пракса, у оквиру кога се организују едукативни догађаји и радионице за привреду и НВО, као и годишња ДОП конференција. Форум издаје једину редовну публикацију о ДОП-у у Републици Србији - BLF Newsletter. Поред овог програма Форум је иницијатор програма Engage у Србији, који промовише волонтерски ангажман запослених у подршци локалној заједници, као међународни програм покренут од стране Business in the Community. Програм пружа подршку компанијама да анимирају своје запослене да волонтирају у заједници, организује и волонтерске дане.

Такође, постоји и програм Подршка запошљавању младих који спроводе Форум пословних лидера, агенција за МСП уз подршку Министарства омладине и спорта, а кроз који се мобилишу бизнис ментори да пружају саветодавну подршку младим предузетницима који су добили полазне (start up) кредите од Фонда за развој. Кроз овај програм се развијају и системски програми праксе за студенте и младе људе у свим компанијама чланицама.

7. Постојећи програми политика који подржавају развој окружења погодног за ДОП

Национална стратегија одрживог развоја Републике Србије за период 2009-2017. године, Стратегија за смањење сиромаштва и Национални програм заштите животне средине, експлицитно спомињу ДОП као инструмент политике.

У октобру 2003. године, Влада је усвојила Стратегију за смањење сиромаштва са циљем да преполови сиромаштво у Републици Србији до 2010. године. Иако је број људи који су квалификовани као сиромашни преполовљен у периоду од 2002. до 2007. године, више од пола милиона грађана живе испод апсолутне границе сиромаштва. Уз тренутну економску кризу постоји ризик да ће се број сиромашних грађана повећати, односно да ће угрожени сегменти који су нешто изнад границе сиромаштва бити притиснути испод. С обзиром на процес европских интеграција, Стратегија је, у складу са приоритетима Европског партнерства у области привреде и социјалне инклузије, пошто има за циљ да допринесе унапређењу социјалне инклузије, као и унапређењу политика социјалне заштите.

Пошто се ближи формални крај периода имплементације Стратегије за смањење сиромаштва, Влада планира да промовише и управља транзицијом према политици социјалне инклузије која је усклађена са политичким приступом Европске уније овој области. Поред припреме и имплементације мера које циљају на ублажавање економске кризе, Влада планира да промовише мере чији је циљ успешно смањење сиромаштва и успешна социјална инклузија са специјалним фокусом на угрожене и маргинализоване групе.

Закон о раду („Службени гласник РС”, бр.24/05, 61/05 и 54/09), као основни законодавни документ којим се регулишу радни односи у Републици Србији, има за циљ да:

- укључи конвенције и препоруке Међународне организације рада
- побољша социјални дијалог унапређењем процеса колективног преговарања
- информише запослене о свим суштинским питањима везаним за њихов социјални статус;
- постигне равнотежу између права и интереса запослених и послодаваца
- забрани директну и индиректну дискриминацију на радном месту, као и злостављање и сексуално злостављање на радном месту
- осигура права на саветовање и одбрану у случајевима окончања радног односа

Неопходни предуслови за одржавање ефикаснијег социјалног дијалога уведени су кроз спецификацију услова којима се осигурава заступање синдиката и удружења послодаваца, као и посебним прописима који су садржани у Закону о Социјално-економском савету („Службени гласник РС”, број 25/04), и Закону о мирном решавању радних спорова.

У одређеном броју прописа се спомињу питања везана за ДОП у области побољшања статуса особа са инвалидитетом:

- Закон о раду
- Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом
- Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом („Службени гласник РС”, број 33/06)
- Стратегија о унапређењу особа са инвалидитетом 2007- 2010 („Службени гласник РС”, број 01/07)
- Закон о ратификацији Конвенције УН-а о правима особа са инвалидитетом („Службени гласник РС”, број 42/09)
- Закон о ратификацији Опционог протокола Конвенције УН-а о правима особа са инвалидитетом („Службени гласник РС”, број 42/09)

Влада је усвојила Национални акциони план запошљавања за 2009. годину („Службени гласник РС”, број 17/09) у коме су, између осталог, предвиђене активности за:

- стварање услова за запошљавање омладине
- стимулисање запошљавања особа са умањеним могућностима запошљавања (особе са инвалидитетом, Роми, избеглице и интерно расељена лица, жене и рехабилитоване особе)

У области аспеката заштите животне средине повезаних са ДОП-ом, значајне су иницијативе:

- у Националној стратегији одрживог развоја Републике Србије за период од 2009 - 2017. године се експлицитно упућује на ДОП
- Стратегија увођења чистије производње у Републици Србији („Службени гласник РС”, број 17/09) указује на могућности истовременог смањења загађивања и умањења употребе ресурса за време производње, центар за чистију производњу спроводи пројекте уз ангажовање заинтересованих предузећа
- увођење програма еко - менаџмента и ревизије, који је дефинисан у Закону о заштити животне средине
- национални програм заштите животне средине експлицитно спомиње ДОП као инструмент политике

IV. ЦИЉЕВИ И ПРИОРИТЕТНЕ МЕРЕ

1. Циљеви

Ради реализације визије, идентификовани су следећи средњорочни и дугорочни циљеви, који су повезани са очекиваним резултатима из логичке матрице:

ЦИЉЕВИ	ОЧЕКИВАНИ РЕЗУЛТАТИ
Циљ 1: промоција концепта ДОП-а	<ul style="list-style-type: none"> • потрошачи све више узимају у обзир аспекте ДОП-а када доносе одлуке о својим куповинама • компаније све више гледају на ДОП као на могућност развоја конкурентних предности • већина великих компанија признаје значај и сврху нефинансијског извештавања
Циљ 2: развој пракси ДОП-а	<ul style="list-style-type: none"> • значајан број компанија поседује знање о томе како да примени ДОП, нарочито идеје о активностима које би могле да предузму и како да их структуришу • цивилни сектор све више развија партнерства са пословним сектором која сежу даље од прибављања средстава финансирања и подижу свест пословног сектора о важности питања на којима он ради
Циљ 3: стварање подстицаја и законских обавезакоји ће осигурати развој окружења које погодује ширењу ДОП-а	<ul style="list-style-type: none"> • дата су опсежна правила, прописи и подстицајни механизми за ДОП

2. Приоритети, мере и активности

2.1. Кључне области интервенисања

Ангажовање Владе у пољу ДОП-а треба да прати приоритете који су скицирани у Европском партнерству у области привеле и социјалне инклузије са циљем унапређења социјалне инклузије и социјалне заштите.

На пример, као део приоритета социјалне инклузије, релевантне компаније могу да усмере своје шире ангажовање у области ДОП-а на професионалну обуку особа са интелектуалним тешкоћама.

Приликом израде докумената о социјалној инклузији упутно је користити ДОП као инструмент за побољшање социјалне инклузије, нарочито у областима које су идентификоване као стратешке у Извештају о мониторингу социјалне инклузије у Србији⁹ (запошљавање, здравље, образовање, социјални станови, учешће).

Један од највећих приоритета тела за промоцију и развој ДОП-а, које ће бити формирано, у складу са законодавним оквиром, ради реализације активности у вези са ДОП-ом, којим ће руководити Министарство рада и социјалне политике, требало би да буде организовање националне конференције о ДОП-у, по могућству у сарадњи са Европском комисијом.

Недовољна свест јавности о ДОП-у ствара неопходност ангажовања медија како би се шириле информације о значају ДОП-а, о користима од концепта, као и о примерима из стварног живота о добрим праксама из Републике Србије и других земаља. Овај сложени задатак захтева додатну обуку и едукацију специјализованих новинара и уредника и сензибилизација за важност ДОП-а и начина на који они могу да допринесу његовом развоју.

Још једна важна област у промоцији ДОП-а јесте подстицање и подршка интегрисању ДОП-а у образовни процес, нарочито у наставне планове и програме пословних школа, као и факултета за јавну управу и право.

Поред активности у вези са промоцијом ДОП-а, учешће у пружању помоћи социјално осетљивим групама треба да буде један од кључних области мера политике, с обзиром да око 700.000 грађана живи испод границе сиромаштва.

Пошто је статус ових друштвених категорија додатно погоршан процесом приватизације, транзиције, као и светском економском кризом, поред Владе, која, у складу са законским овлашћењима, извршава свој део одговорности, пословни сектор и локалне самоуправе би, такође, требало да покажу солидарност и одговорност у овом погледу. Примери локалних самоуправа и компанија које заједно учествују у хуманитарним активностима пружања помоћи најугроженијим породицама може се сматрати почетним кораком у овом правцу. Пословна заједница треба да размотри постојеће партнерство између јавног и цивилног сектора и треба да ради, уз подршку јавног сектора, на развијању сличних партнерстава са јавним и цивилним сектором користећи концепт и принципе ДОП-а као платформу.

⁹ Тим потпредседника Владе задужен за имплементацију Стратегије за смањење сиромаштва, СЕЦОНС, ЦЕСИЦ, Републички завод за социјалну заштиту, 2009.

С обзиром на чињеницу да је бруто домаћи производ у 40 општина испод 60% националног просека, локалним самоуправама је потребна централне власти и цивилног сектора како би оне биле у стању да пруже основне социјалне услуге које задовољавају потребе рањивих група, нарочито особа са инвалидитетом, старијих особа и деце. У области социјалне заштите јавља се потреба да се формулишу акциони планови који ће бити осмишљени према примерима добре праксе из релевантних држава чланица Европске уније.

Међу приоритетима које треба истаћи јесте подршка Привредној комори Србије у припреми и промовисању годишње награде за ДОП, као инструмента за подизање свести пословног сектора и опште јавности о значају и важности концепта, да се обезбеде идеје за могуће начине ангажовања осталих компанија, као и да се ода признање оним компанијама које су водиле у овом погледу.

Такође, промовисање доделе права коришћења еко-знака за производе, процесе и услуге који су умањили негативан утицај на животну средину, у складу са законом, могао би да допринесе промени образаца потрошње, а такође и да утиче на преференце потрошача, награђујући компаније које су преузеле обавезе према заштити животне средине.

Међутим, примери из земаља где је ниво знања потрошача о овим ознакама веома низак показује да су иницијативе етикетирања ограничене у обиму и потенцијалном утицају, јер су ограничене на одређене групе на малопродајном тржишту и често се односе само на увезене производе¹⁰.

Поред еко-знака који је уређен Правилником о ближим условима и поступку за добијање права на коришћење еколошког знака, елементима, изгледу и начин употребе еколошког знака за производе, процесе и услуге („Службени гласник РС”, број 3/09), постоји потреба да се установи националне социјалне ознаке, утврде критеријуми етикетирања, односно означавања за различите групе производа, као и да се ради на томе да повећа тржишни удео етикетираних добара тако што ће се појачати њихова транспарентност у процесу издавања ознака, као и подизањем свести потрошача о њиховом постојању и важности.

Укључивање социјалних и захтева из области заштите животне средине у процедуре јавних набавки могао би да представља још један од подстицајних механизма за ангажовање компанија у ДОП. Јавне набавке које су усредсређене на ДОП промовишу компаније које се ангажују у ДОП-у тако што поспешују тржишне услове за њихове активности. Овим се награђује одређено понашање и наглашава озбиљност државе по питању ДОП-а.

У Европској унији постоје примери веза између јавних набавки и ДОП-а у одређеном броју држава чланица:

- према истраживању које је Европска комисија, 2005. године, спровела о стању

---

¹⁰ АБЦ главних инструмената друштвено одговорног пословања (*ABC of the main instruments of Corporate Social Responsibility*), Европска комисија, Генерални директорат за запошљавање, социјална питања и једнаке могућности, 2004.

ствари у зеленим јавним набавкама¹¹, седам држава чланица (Аустрија, Данска, Финска, Немачка, Холандија, Шведска и Велика Британија) имале су значајан удео зелених јавних набавки. У овим земљама, 40-70% свих тендера објављених на интернет страници Tenders Electronic Daily, у току једне године (од 2004 - 2005. године) садржало је еколошке критеријуме

- према пољском закону о јавним набавкама, администрација која је наручилац може да користи критеријуме из области заштите животне средине када бира продавца. Може да користи било цену или цену у комбинацији са другим критеријумима, укључујући захтев да предмет набавке буде усклађен са најновијим технологијама у складу са животном средином које су доступне на тржишту¹²
- белгијска влада одобрила је увођење социјалне клаузуле за одређене уговоре о набавкама за федералну владу којима се фаворизује укључивање група које су у неповољнијем положају (на пример, одређени проценат укупног удела уговора користи се да би се ангажовале дугорочно незапослене особе)¹³
- француски закон о јавним набавкама одобрава укључивање социјалних и обзира према животној средини у клаузуле уговора о јавним набавкама
- у неколико региона у Италији уведени су социјални критеријуми у јавне набавке, засновано на стандарду SA8000¹⁴

У Сједињеним Америчким Државама, на пример, федерална влада користи јавне набавке као једну од бројних мера да осигура саобразност извођача послова за Владу са законским забранама дискриминације при запошљавању¹⁵.

Пратећи ове позитивне примере и добре праксе широм Европске уније, неопходно је преиспитати и унети измене у садашње прописе о јавним набавкама како би се промовисали подстицаји за заштиту животне средине и запошљавање осетљивих група, нарочито особа са инвалидитетом.

Имајући у виду постојеће иницијативе чији је циљ да повежу социјалне потребе и принципе пословања (као што је запошљавање осетљивих група), ангажовање у ДОП-у треба да буде повезано са промоцијом социјалног предузетништва, социјалних предузећа и задруга кроз њихово укључивање у ланце снабдевања и обезбеђивањем законских бенефиција.

---

¹¹ Европска комисија, Генерални директорат за животну средину, обезбедила је детаљне смернице о томе како да се уведу и промовишу зелене јавне набавке у Приручнику еколошких набавки (Handbook of Environmental Procurement), као и у Смерницама о озелењавању јавних набавки (Guidelines on Greening Public Procurement) користећи критеријуме еко-ознака. Такође се упућивање може вршити и на Директиве ЕУ 2004/18/WE и 2004/17/WE.

¹² Водич за имплементацију ДОП-а: Ванзаконске опције за пољску владу (ICP Implementation Guide: Non-legislative Options for the Polish Government), Светска банка, 2006.

¹³ "Друштвено одговорно пословање: националне јавне политике у Европској унији" ("Corporate Social Responsibility: National public policies in the European Union"), Европска комисија, Генерални директорат за запошљавање, социјална питања и једнаке могућности, 2004.

¹⁴ Водич за имплементацију ДОП-а: Ванзаконске опције за пољску владу, Светска банка, 2006.

¹⁵ На истом месту.

2.2. Приоритетне мере и активности министарстава у оквиру промоције ДОП-а

Лекције из других земаља и из садашњих држава чланица Европске уније показују да у окружењу, где су тржишне иницијативе за ДОП и даље слабе, Влада мора да игра важну улогу у подстицању и омогућавању промовисања ДОП-а.

С обзиром на ограничене ресурсе и још недефинисане потребне капацитете надлежног министарства, од суштинске важности је да се јасно одреде циљеви и приоритети, што ће Републици Србији омогућити да постигне боље резултате са постојећим ресурсима (на пример, ово може да буде демонстрирано усредсређивањем на приоритетне општине, приоритетне услуге система за социјалну заштиту).

У овом процесу постављања приоритета, надлежни органи државне управе треба да се легитимишу као партнери у промовисању ДОП-а и треба да обезбеде услове за комуникацију компанијама, НВО и локалним заједницама.

Посебне мере и активности којима треба да теже одређена министарства јесу:

(1) Министарство рада и социјалне политике

- вођење кампање са цивилним сектором на подизању свести код предузећа да социјално благостање није само брига јавног сектора
- сарадња са пословним удружењима и синдикатима на промоцији и одржавању слободе удруживања и права на социјалну сигурност
- сарадња са Министарством економије и регионалног развоја и привредним коморама, синдикатима и другим организацијама грађанског друштва на успостављању и промоцији социјалних ознака (на пример, креирање интернет странице на којој ће се представљати компаније, организације и производи у овој области, успостављање социјалног индекса да би се саопштавало у којој је мери нека компанија друштвено одговорна према својим запосленима и иностраним партнерима, степен интегрисаности праксе пословања које омогућују спајање посла и породице, такође и награђивање компанија са високим оценама, сертификатом или правом да користе специјалну ознаку на својим производима)
- оснивање коалиције компанија и појединаца из свих друштвених група које би се укључиле у борбу против незапослености кроз форуме за давање савета, информација и контаката, као и успостављање мреже волонтера компанија са задатком налажења места за обуку и праксу за младе људе
- покретање иницијативе која ће подстаћи компаније да уклоне техничке, физичке, односно структуралне, комуникацијске препреке, као и препреке због одређених начина понашања на радном месту које погађају особе са инвалидитетом, жене и др., предлагање пореских олакшица за такве иницијативе у циљу пружања помоћи за компензацију трошкова, за стипендирање одређеног броја ученика и студената са инвалидитетом, да подршку функционисања сервиса подршке за особе са инвалидитетом попут персоналне асистенције, за дневне боравке и становање уз подршку

- увођење праксе стављања ознака које су у вези са поштовањем стандарда приступачности за све, у објектима и институцијама
- успостављање мреже директора предузећа који ће предлагати и промовисати активности за социјалну инклузију (на пример, интегрисање етничких мањина и дугорочно незапослених лица)
- организовање такмичења и додела годишњих награда предузећима која промовишу разне аспекте ДОП-а у вези са радом, као што су безбедност и здравље на раду, побољшање услова рада, флексибилно радно време и место рада, равнотежа између посла и приватног живота, политике за подршку деце, социјалне интеграције и једнаке могућности
- израда водича за социјално извештавање за Министарство рада и социјалне политике, у којем би било представљено шта је то социјални извештај, које су користи од извештавања, у којем би, такође, била упутства како да се почне са извештавањем, као и искуства социјалног извештавања других компанија
- успоставити регионалне мреже да би се иницирала партнерства између компанија, организација заједница и локалних самоуправа да се окрену решавању локалних социјалних и економских изазова и стратегија обнове суседства који ће циљати на решавање проблема социјалне искључености, сиромаштва и незапослености у посебним областима са умањеним могућностима (неразвијеним срединама)

(2) Министарство економије и регионалног развоја

1. Питања везана за корпоративну управу:

- промовисање кодекса етичког понашања и добре корпоративне управе код компанија, као и пружање подршке за имплементацију истих
- пружање помоћи, у складу са надлежностима министарства, компанијама које прихватају принципе ДОП-а, у састављању стратегије и политика и интегрисању ДОП-а у њихову општу стратегију пословања
- иницијатива за измену Закона о привредним друштвима како би се увела обавеза да годишњи извештаји листираних и великих компанија садрже информације о томе како компанија узима у обзир социјалне последице и последице по животну средину својих активности (на пример, односи са запосленима, корисницима и добављачима, као и утицај компаније на ширу заједницу и околину)

2. Одговорно вађење минерала, енергетска ефикасност и обновљиви извори минерала:

- обезбеђивање подстицаја за обновљиву енергију и енергетску ефикасност (на пример, обезбеђивањем подршке, у складу са надлежностима, малим и средњим предузећима да развију политике које узимају у обзир аспекте утицаја на животну средину помоћу консултантских услуга о уштеди енергије, кроз обуке, увођење програма управљања заштитом животне средине, као и инвестирањем у обновљиве енергије)

3. Технички прописи:

- организовање и подршка обуци о увођењу стандарда и најбољим праксама ДОП-а
- делимичном компензацијом трошкова предузећима која уводе и сертифицикују системе управљања везане за ДОП

4. Мониторинг ДОП-а:

- иницијатива за могућношћу одржавања и ажурирања регистра компанија које су сертифициване према стандардима везаним за ДОП, као и оних којим је додељено право коришћења социјалних ознака и еко ознака
- установљавање националних показатеља ДОП-а и редовни надзор над ситуацијом

5. Промоција подстицаја за ДОП:

- промоција увођења преференцијалног третмана у јавним набавкама, финансијска подршка за обуку и сертификацију, поједностављене административне процедуре и финансијски подстицаји компанијама које су добиле сертификате за стандарде везане за ДОП, еко-знак или социјалне ознаке
- успостављање и додела годишње награде за друштвену одговорност најбољим извештајима о друштвеној одговорности
- разматрање могућности доделе јавне финансијске помоћи компанијама за компензацију трошкова за имплементацију кодекса понашања у складу са Глобалним договором Уједињених Нација, за годишње извештавање о ДОП-у или одрживости, као и сертифицивање за СА 8000 и друге стандарде рада повезаних са ДОП-ом

6. Ширење информација о ДОП-у:

- организовање и пружање подршке циљаним кампањама о ДОП-у, информисање о обиму, конкурентним предностима које ствара ДОП и како кључни принципи могу да буду преведени у праксу
- пружање подршке изградњи капацитета локалних саветодавних компанија за понуду услуга везаних за ДОП, у складу са надлежностима министарства

(3) Министарство животне средине и просторног планирања

- убрзање процеса усвајања критеријума за еко-знак, као и промоција доделе права коришћења еко - знака (на пример, креирањем интернет странице на којој ће бити представљене организације и производи у овом пољу, или заступањем преференцијалног третмана у јавним набавкама, поједностављењем административних процедура и финансијски подстицаји везани за коришћење еко - знака
- подршка увођењу Система управљања заштитом животне средине СРПС ИСО 14001, разматрањем могућности да се обезбеди подстицај организацијама и делимичном компензацијом трошкова за организације које су у процесу имплементације и серфитикације система управљања животном средином

- промовисање увођења системе управљања животном средином међу владиним агенцијама и предузећима у државном власништву и годишње извештавање о њиховом напретку
- одржавање и ажурирање регистра компанија које су сертифициране за системе управљања животном средином, као и оних које су добиле право коришћења еко - знака

(4) Министарство финансија

- разматрање увођења социјалних и критеријума из области животне средине, као што је сертифицивање за стандарде повезане са ДОП-ом, поштовање осам фундаменталних конвенција Међународне организације рада или принципа Глобалног договора Уједињених нација), у складу са надлежностима, код критеријума за предизбор и избор победника на великим јавним тендерима
- укључивање социјалних и обавеза из области животне средине у клаузуле уговора о јавним набавкама (на пример, давање предности инклузији група које имају мање могућности у реализацији уговора)
- иницијатива за измену Закона о инвестиционим фондовима ("Службени гласник РС", бр. 46/06 и 51/09) да би се укључио и захтев да институционални инвеститори обелодањују да ли узимају у обзир етичке, социјалне аспекте и аспекте заштите животне средине у своје инвестиционе одлуке, као и обезбеђивање годишње евиденције о томе шта су постигли у том погледу

(5) Министарство трговине и услуга

Заштита потрошача и одговорна потрошња:

- иницирање развоја кодекса за даље регулисање пракси комерцијалног рекламирања и промоције продаје у интересу потрошача
- подстицајне подизања свести код потрошача и добровољних организација о друштвено одговорној потрошњи (на пример, кроз материјал за обуке и организовање округлих столова са актерима)

(6) Министарство просвете

- подстицање и пружање подршке интегрисању ДОП-а у образовни процес, нарочито у наставни план пословних школа
- пружање подршке и координисање истраживања о ДОП-у (број 1.2.2. у табелама мера и активности)

(7) Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде

- промовисање органске производње, пружање подршке пољопривредницима и компанијама за време процеса имплементације и сертификације, кампања за одговарајуће финансијске подстицаје

V. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

1. Организација и координација активности

Процес институционализације ΔОП-а већ је започет образовањем мултисекторске Радне групе за припрему Стратегије. Додатно, база података о добрим праксама ΔОП-а, развијена на иницијативу Тима потпредседника Владе задуженог за имплементацију Стратегије за смањење сиромаштва и Агенције за страна улагања и промоцију извоза, је још један је пример добре праксе бављења ΔОП-ом.

Искуства у региону и у Европској унији показала су да су развој и примена политике која стимулише ΔОП олакшани у земљама у којима су национална тела преузела вођство и координацију у вези са питањима ΔОП-а (најближи пример из региона може бити Национално тело за координацију ΔОП-а у оквиру Економског и социјалног савета Републике Македоније и Агенда ΔОП-а које је то тело саставило, а Влада усвојила). Осим тога, то тело би такође олакшало сарадњу са међународним организацијама и партнерима у развоју који су заинтересовани за промоцију и развој пракси ΔОП-а.

Надлежна министарства, би, у складу са законским овлашћењима, установила заједничко тело за промоцију и развој ΔОП-а (у даљем тексту: Тим), ради спровођења активности у вези са имплементацијом у области ΔОП-а. Заједничким телом руководио би представник Министарства рада и социјалне политике, у чијем делокругу је претежни део послова због којих се оно оснива. Такође, то тело би имало улогу да иницира, спроводи и надгледа активности релевантних органа и организација у имплементацији мера које су предвиђене у Стратегији.

У обављању својих задатака, Тим би се ослањао на податке које добија од Савета за имплементацију стратегије ΔОП-а (у даљем тексту: Савет). Пошто концепт ΔОП-а обухвата различите политике које су у надлежности различитих органа и организација, координација између различитих актера спречава разводњавање одговорности за мере у оквиру одређених области, као и удвостручавање напора и ресурса, а, такође, доприноси одређивању приоритета код мера и активности подршке.

У овом погледу, Савет би, као саветодавно тело, имало следеће задатке:

- разматрање појединих питања и предлагање активности у вези са промоцијом ΔОП-а
- иницирање и припрему информативног материјала о ΔОП-у, као и учешће у организовању дешавања посвећених едукацији, дијалогу о заступању циљева ΔОП-а

- pružaње podrške promotivnim aktivnostima za ΔОП Привредне коморе Србије и Уније послодаваца Србије који су битни за укључивање малих и средњих предузећа у ΔОП, као и сарадњу са Саветом Привредне коморе Србије за ΔОП
- представљање једне врсте форума за разне актере за дијалог о политици и консултације између различитих актера укључених у ΔОП
- промовисање и pružaње подршке и promotivним активностима ΔОП-а
- развој показатеља утицаја у области ΔОП-а
- pružaње подршке за развој истраживања о ΔОП-у
- промовисање релевантних докумената Европске уније и других међународних докумената који су од значаја за ΔОП, приватни сектор, грађанско друштво и државне органе
- предлагање мера за стварање бољег окружења за ΔОП за организације које раде у Републици Србији

Одлука о образовању Савета биће донета после усвајања Акционог плана за спровођење Стратегије.

2. Претпоставке и ризици

	Мали утицај на политику и процес ΔОП-а	Средњи утицај на политику и процес ΔОП-а	Велики утицај на политику и процес ΔОП-а
Висока вероватноћа појављивања		<ul style="list-style-type: none"> • функционална и све већа локална мрежа Глобалног договора УН-а • спремност привредних комора да се ангажују на промовисању ΔОП-а међу својим члановима 	<ul style="list-style-type: none"> • предвидив и редован процес приближавања ЕУ; ратификован Споразум о стабилизацији и придруживању за добијање статуса земље кандидата за чланство у ЕУ • политичка воља за побољшањем законодавства која је потребна да би се створило окружење које погодује развоју ΔОП-а
Средња вероватноћа појављивања	<ul style="list-style-type: none"> • све већи број компанија има дугорочну стратегију придобијања лојалности потрошача и остваривања одрживог пословања 	<ul style="list-style-type: none"> • београдска берза и пензионери и инвестициони фондови захтевају нефинансијске извештаје од компанија; спремност пензионих и инвестиционих фондова да траже од компанија да обелодањују своје политике везано за социјалне аспекте и аспекта утицаја на животну средину њиховог ΔОП-а • значајан број великих компанија усвојило је специјалне програме чији је циљ промоција пракси ΔОП-а међу њиховим добљачима • све већа куповна моћ као предуслов за друштвено одговорну потрошњу 	<ul style="list-style-type: none"> • стабилна међународна финансијска и економска ситуација • окружење које стимулише одрживе праксе пословања (све мањи удео сиве економије, смањење непоштене конкуренције, умањење корупције) • обезбеђивање средстава за финансирање развоја ΔОП-а • надлежни државни органи и организације имају координирани приступ стимулсању ΔОП-а
Ниска вероватноћа појављивања	<ul style="list-style-type: none"> • ангажовање грађанског друштва у промовисању ΔОП-а као доследна пракса заснована на довољним капацитетима 	<ul style="list-style-type: none"> • превага свести код пословне заједнице да инострани инвеститори прилажу све већу пажњу квалитету и нивоу праксе ΔОП-а 	

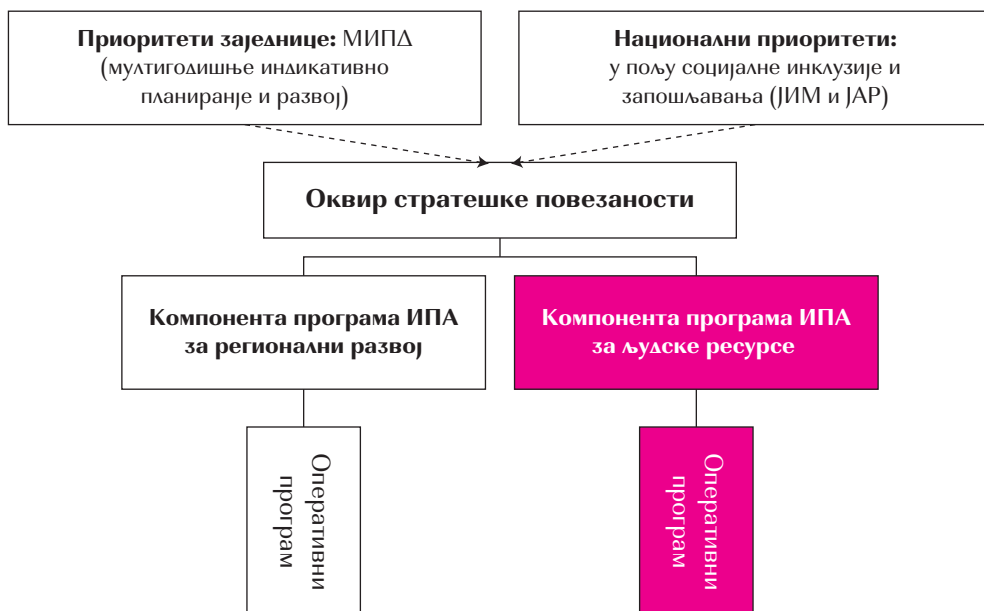
3. Потенцијални извори финансирања

Стратегија треба да допринесе бољем планирању доделе средстава помоћи од будућих донатора, као и фондова из државног буџета и др.

Република Србија, као потенцијална земља кандидат за чланство у Европској унији требало би, у већој мери да се ослони на средства из предприступних фондова Европске уније. Ти фондови су посебно значајни за подршку имплементацији ДОП-а која може да се пружи малим и средњим предузећима. Овај сегмент привреде захтева посебну помоћ, пошто је његов значајни део погођен ефектима глобалне финансијске и економске кризе. Могућности финансирања постоје и у оквиру Европске иницијативе за демократију и људска права, као и кроз суфинансирање са европским НВО.

Инструмент Европске уније за предприступну помоћ (ИПА) осмишљен је тако да одговори на потребе земаља корисница тих средстава у оквиру контекста пре приступања Европској унији. Његов главни циљ је да пружи подршку изградњи институција и владавине права, људских права, укључујући основне слободе, права мањина, једнакост полова и забрану дискриминације, административне и економске реформе, економски и социјални развој, помирење и реконструкцију, као и регионалну и прекограничну сарадњу. У циљу осигуравања усмерене, ефективне и доследне акције, ИПА се састоји од пет компонената, а свака од њих покрива приоритете који су дефинисани према потребама земаља корисница средстава. Независно од недоступности свих ИПА компонената, потребно је унапред креирати приступ финансирања и оквир политике који ће омогућити да се средства искористе чим буду доступна. Четврта компонента, развој људских ресурса, тиче се припреме политике кохезије и средстава Европског социјалног фонда. Помоћу њега, земља би се лакше борила са својим главним социјалним и економским проблемима, континуирано високом стопом незапослености и све већим сиромаштвом.

Фондови имају кључну улогу у превенцији и превазилажењу сиромаштва и социјалне искључености. Они ће ово чинити пружањем подршке општем економском, социјалном прогресу, унапређењу запошљавања, процесима који ће промовисати социјалну инклузију, али, такође, на веома директан начин и постављањем приоритетних мера за борбу против и спречавање сиромаштва и социјалне искључености, такође и кроз промовисање и развој ДОП-а.

На табели је приказан програмски концепт компоненти 3 и 4 програма ИПА (регионални развој и развој људских ресурса). Процес предвиђа да оперативни програми за обе компоненте резултирају из припремљених стратешких докумената (заједнички меморандум о социјалној инклузији, заједничка процена приоритета у запошљавању и општи документ за компоненте 3 и 4 - Оквир стратешке повезаности).

Поред могућности коришћења иностраних фондова, односно билатералних и мултилатералних донација, могућност финансирања, промовисање и развој ДОП-а треба да буде подржано и средствима из државног буџета. Један ограничавајући фактор при томе је везан за ефекте глобалне економске и финансијске кризе који имају озбиљне финансијске импликације и умањују опције финансирања из државног буџета, јер активно учешће државе, заправо, представља подстицај за финансијско учешће локалних самоуправа и других, а такође и да пословним актерима покаже да би држава хтела да види напредак у овом пољу.

4. Праћење напретка

Кад се упореди са другим земљама у региону, Република Србија је у много бољој позицији у погледу мониторинга учинка ДОП-а у пословном сектору захваљујући постојању базе података о добрим праксама ДОП-а највећих српских компанија која се редовно ажурира. База података се развија са намером да се повећа број компанија које су укључене у њу, а такође и да се обухвате и мала и средња предузећа.

Такође, база би и даље служила у промотивне и информативне сврхе и као инспирација и показатељ шта компаније раде и могу да раде. Ипак, на почетку процеса имплементације Стратегије неопходно је урадити свеобухватно истраживање, које ће обухватити стање у привреди, али и ставове и перцепције грађана, како би ови резултати послужили као прву, односно нулту полазну тачку према којој би се мерила успешност процеса.

Када Република Србија буде прилагодила свој статистички информациони систем да би надгледала Лекен показатеље и када буде усвојила националне показатеље за социјалну инклузију, онда ће моћи да повеже неке од њих са учешћем предузећа у социјалној инклузији - као део инклузивних модела пословања које промовише УНДП - и да их користи да би надгледала напредак прихватања ДОП-а.

У почетном периоду систем праћења треба да буде једноставан како би се избегло упадање у замку пренатрпаности информацијама и доделе превеликог дела ионако слабих ресурса на сакупљање и обраду података. У ову сврху, доле у тексту дат је предложени скуп показатеља који су најдоступнији из тренутних извора.

5. Очекивани резултати

Показатељи за мерење напретка узимајући у обзир очекиване резултате	Извори информација за ове показатеље
1. Прописи о еко-знаку и социјалним ознакама су усвојени	1. Годишњи извештаји о напретку имплементације Акционог плана заснованог на овој стратегији
2. Стандарди и системи управљања везани за ДОП одобрени су на националном нивоу	2. Годишњи извештаји о напретку имплементације Акционог плана заснованог на овој стратегији
3. Процес јавних набавки је преиспитан са циљем укључивања питања ДОП-а	3. Годишњи извештаји о напретку имплементације Акционог плана заснованог на овој стратегији
4. Процент компанија које су укључиле ДОП у своју организациону структуру	4. Периодични извештаји на основу базе података о добрим праксама ДОП-а
5. Процент компанија које су укључиле ДОП у своју стратегију пословања	5. Периодични извештаји на основу базе података о добрим праксама ДОП-а
6. Процент компанија које су чланице Глобалног договора УН-а и других удружења фокусираних на ДОП ¹⁶	6. Периодични извештаји на основу базе података о добрим праксама ДОП-а; Секретаријат Глобалног договора УН-а
7. Процент анкетираних потрошача показује да они обраћају пажњу на ознаке и националне награде за ДОП када доносе своје одлуке о куповинама	7. Двогодишње испитивање потрошача
8. Процент компанија које имају стратешку сарадњу са цивилним сектором	8. Периодични извештаји на основу базе података о добрим праксама ДОП-а
9. Процент компанија које су се ангажовале у дијалогу са актерима	9. Периодични извештаји на основу базе података о добрим праксама ДОП-а
10. Процент компанија које објављују нефинансијске извештаје	10. Периодични извештаји на основу базе података о добрим праксама ДОП-а; Секретаријат Глобалног договора УН-а; Београдска берза
11. Процент компанија које користе међународно признате стандарде за нефинансијско извештавање	11. Периодични извештаји на основу базе података о добрим праксама ДОП-а; Београдска берза; Национална мрежа Глобалног договора УН-а
12. Процент компанија које користе различите медијске формате за објављивање нефинансијских извештаја	12. Периодични извештаји на основу базе података о добрим праксама ДОП-а; Београдска берза; Национална мрежа Глобалног договора УН-а

¹⁶ На пример, Business Leaders Forum

6. Посебни циљеви

Показатељи за мерење напретка узимајући у обзир посебне циљеве	Извори информација за ове показатеље
1. Процент компанија које су увеле у примену системе управљања који су од значаја за ДОП	1. Периодични извештаји на основу базе података о добрим праксама ДОП-а; Национално тело за стандардизацију
2. Процент компанија које остварују стратешку сарадњу са локалним самоуправама	2. Периодични извештаји на основу базе података о добрим праксама ДОП-а
3. Процент компанија које су се ангажовале у разним активностима за развој заједнице	3. Периодични извештаји на основу базе података о добрим праксама ДОП-а
4. Процент компанија које укључују запослене у процес доношења одлука	4. Периодични извештаји на основу базе података о добрим праксама ДОП-а
5. Процент компанија које су се ангажовале за развој предузетништва у локалним заједницама	5. Периодични извештаји на основу базе података о добрим праксама ДОП-а
6. Процент компанија које имају јасну политику о једнаким могућностима	6. Периодични извештаји на основу базе података о добрим праксама ДОП-а
7. Процент компанија које се ангажују за заједницу и то активностима усмереним ка специјалним циљним групама (деца, омладина, особе са инвалидитетом, жене, Роми, незапослени, избеглице и интерно расељена лица)	7. Периодични извештаји на основу базе података о добрим праксама ДОП-а

VI. АКЦИОНИ ПЛАН

Акциони план за спровођење ове стратегије, дефинисање конкретних мера и активности, носилаца активности и рокова, као и начин праћења резултата, Влада ће утврдити у року од шест месеци од дана објављивања ове стратегије.

СКРАЋЕНИЦЕ

AA1000	Одговорност 1000
ЦП	Чистија производња
ДОП	Друштвено одговорно пословање
ЕК	Европска комисија
ЕМАС	Шема еко-менаџмента и провере
ЕМС	Систем управљања заштитом животне средине (Систем за управљање животном средином)
ЕУ	Европска унија
ГРИ	Глобална иницијатива за извештавање
ХАЦЦП	Анализа опасности и критичне контролне тачке
ИЛО	Међународна организација рада
ИСО	Међународна организација за стандардизацију
МНК	Мултинационална корпорација
НВО	Невладина организација
ОЕЦА	Организација за економску сарадњу и развој
ОХСАС	Серија процене здравља и безбедности на раду
СА8000	Стандард Друштвена одговорност 8000
МСП	Мала и средња предузећа
ДОУ	Друштвено одговорно улагање
УН	Уједињене нације
УНДП	Програм Уједињених нација за развој
УНГЦ	Глобални договор Уједињених нација
УСАИД	Агенција Сједињених америчких држава за међународни развој

ПОЈМОВНИК

AA1000 Серија: Скуп општеважећих стандарда, смерница и напомена за кориснике - које објављује непрофитна организација Accountability - чији је циљ обезбеђивање основе за побољшање учинка организација у погледу одрживости кроз приступ заснован на актерима. Састоји се од AA1000 Оквира, AA1000 Стандарда поузданости учинака, као и AA1000 Стандарда за ангажман актера.

AA1000 Оквир: Смернице за начине успостављања систематског процеса ангажмана актера који генерише показатеље, циљеве, као и системе извештавања који су потребни да би се осигурала већа транспарентност, ефективно реаговање на актере и побољшану општу организациону перформансу. То је део Серије AA1000 коју је објавила непрофитна организација Accountability.

AA1000 Стандард поузданости учинака (AA1000AC): Стандард за процену, атестирање и јачање кредибилитета извештавања организација о социјалним питањима и питањима одрживости. AA1000AC је део AA1000 серије коју је објавила непрофитна организација Accountability.

AA1000 Стандард за ангажман заинтересованих страна (AA1000CEC): Стандард за осмишљавање, имплементацију, евалуацију и уверавање о квалитету ангажмана актера. AA1000CEC унапређује право актера да буду саслушани, а такође утврђује и обавезу организација да адекватно одговоре на њихове бриге. AA1000CEC је део AA1000 серије коју је објавила непрофитна организација Accountability.

Обавеза одговарања: Дужност организације да актерима објасни или пред њима оправда своја дела и утицаје својих активности на животну средину, социјална, економска и етичка питања, као и да одговори на питања актера везано за ова питања.

Поузданост учинака: Независна екстерна верификација кредибилитета за било које информације које корпорације објаве о свом социјалном учинку или учинку за животну средину, као и о другим аспектима својих активности ДОП-а, као што су системи управљања или механизми ангажовања актера. Доказ поузданости учинака чини извештаје о ДОП-у кориснијим за актере компаније, али такође додаје интерну вредност тако што идентификује могућности побољшања система или учинка. Може да укључи и ангажовање специјализованих ревизора који ће потврдити извештај компаније о ДОП-у или одрживости, али такође може да укључи и напомене екстерних актера у извештај - или мешавину оба приступа.

Маркетинг усмерен на добробит друштва или животне средине: Врста маркетиншког деловања у оквиру ког се компанија повезује са посебним социјалним циљем или циљем заштите животне средине и даје новац, време, стручност или другу врсту подршке за тај циљ, а заузврат добија могућност да се рекламира или ствара комерцијалну вредност из тог учешћа.

Кодекс понашања: Формална изјава вредности и пракси пословања компаније, а понекад и њених добављача, којима се постављају стандарди неопходни за промоцију поштеног, етичког и/или социјално одговорног понашања. Такође је познат под називом Кодекс етике.

Кодекс етике: Кодекс понашања.

Друштвено одговорно пословање (ДОП): Концепт путем ког компаније интегришу друштвене обзире и обзире за животну средину у своје пословне активности, као и у интеракцију са својим актерима, и то на добровољној основи. Други термини који се односе на исти или на сличне концепте су, између осталог, Корпоративно грађанство и Одговорност пословања.

Донација: Безусловни пренос готовине или других средстава неком ентитету или поништење обавеза неког ентитета добровољним, бесповратним преносом од стране другог ентитета.

Еко-ознака: Појам се односи на добровољни печат или лого који потрошачима показује да је неки производ или услуга добар по животну средину, односно да има умањени негативан утицај на животну средину. Ове тврдње везане за животну средину могу да буду самодекларисане или потврђене од независног тела. Постоје бројни национални и међународни верификовани програми еко - означавања.

Програм еко-менаџмента и ревизије (ЕМАС): Добровољни систем управљања животном средином и ревизије за компаније и организације, примењив у Европи и заснован на прописима ЕУ.

Добровољно ангажовање запослених у заједници: Друштвено одговоран приступ где предузећа пружају подршку и подстичу своје особље на ангажовање у заједници.

Процена утицаја на животну средину: Анализа утицаја на животну средину неког развојног пројекта или активности пре доношења коначне одлуке о улагању; законски услов за пројекте за које се сматра да ће вероватно значајно утицати на животну средину.

Студија о утицају на животну средину: Испитивање које се спроводи да би се утврдили услови дати на некој локацији пре реализације инвестиционог пројекта у циљу анализирања могућих утицаја и компензационих мера.

Систем за управљање животном средином (ЕМС): Систем правила, процеса и процедура који омогућују организацији да идентификује, надзире и управља својим утицајем на животну средину и достигне своје циљеве везане за заштиту животне средине.

Еко-ознака Европске уније: Добровољан програм Европске уније осмишљен да охрабри предузећа да утржују производе и услуге који су верификовани као благотворнији по животну средину, а које ће потрошачи и купци лако идентификовати помоћу симбола Цвета.

Фер трговина: Трговина робом која ствара дугорочне односе између произвођача, трговаца и потрошача на начин који осигурава да произвођачи раде у безбедним и здравим условима, да им се плаћају фер цене и зараде, као и да буду обзирни према животnoj средини. Такође означава покрет друштвене одговорности чији је циљ да поправи позицију радника у лошијем положају и малих пољопривредника у земљама у развоју, нарочито на јужној хемисфери.

Сертификација фер трговине: Систем сертификарања производа који је осмишљен да омогући потрошачима да идентификују производе који су произведени и којима се тргује у фер условима.

Глобални договор: Иницијатива Уједињених Нација да охрабри компаније и непривредне актере да се добровољно посвете одрживим и друштвено одговорним праксама у пољу људских права, услова рада и радних пракси, заштите животне средине и анти - корупције.

Смернице за извештавање о одрживости Иницијативе за глобално извештавање (ГЗ): Скуп универзалних смерница за добровољно извештавање организација о економском, друштвеном утицају и утицају на животну средину њихових активности, производа и услуга. Развијене и објављене од стране међународног тела под називом Иницијатива за глобално извештавање (ГРИ), смернице такође могу да се користе за израду саопштења које на годишњем нивоу захтева Глобални договор о напретку потписника Глобалног договора којим ће демонстрирати свој напредак у поштовању десет друштвено одговорних принципа Договора.

Међународни сертификат за означавање производа у складу са принципима фер трговине: Ознака за потрошаче која гарантује саобразност производа са

међународним стандардима фер трговине коју су установиле Међународне организације означавања фер трговине (ФЛО). Тренутно постоје логои за означавање производа фер трговине на десетини различитих производа на основу сертификације ФЛО-а за кафу, чај, пиринач, банане, какао, памук, шећер, мед, воћне сокове, језграсто воће, вино, лопте итд.

ИСО 9001: Стандард који је развила Међународна организација за стандардизацију, а у ком су изнети захтеви за систем управљања квалитетом за организације. Организације које поштују ове захтеве могу да добију сертификат.

ИСО 14001: Стандард који је развила Међународна организација за стандардизацију, а у ком су изнети захтеви за систем управљања животном средином за организације - чија је намена да помогне организацијама да постигну економске и циљеве заштите животне средине. Организације које поштују ове захтеве могу да добију сертификат.

Систем управљања: Формално документована структура правила, процеса и процедура које менаџери усвајају да би осигурали да организација може да испуни све задатке који су неопходни да би достигла своје циљеве.

ОХСАС 18000 (Серија процене безбедности и здравља на раду): Међународни стандард који даје спецификације и смернице за развој система управљања безбедношћу и здрављем на раду. Организације које поштују ове захтеве могу да добију сертификат ОХСАС 18001.

Друштвена одговорност 8000 (СА8000): Стандард Међународне организације за друштвену одговорност која покрива широко прихваћена људска и радна права, укључујући и спецификацију система управљања који је потребан да би се осигурала континуирана саобразност и побољшање истих. У стандарду СА8000 обрађена су питања услова рада за рад деце, принудног рада, безбедности и здравља, слободе удруживања и колективног преговарања, дискриминације, дисциплинске праксе, радног времена и надокнада.

Социјална ознака: Речи и симболи на производима којима је циљ да утичу на куповне одлуке потрошача тако што обезбеђују уверење о социјалном и етичком утицају процеса пословања на актере.

Друштвено одговорно улагање: Допуњује финансијске циљеве улагача социјалним, етичким обзирима, као и обзирима за животну средину у селекцији, задржавању и реализацији улагања, као и за одговорно коришћење права (као што су права гласа) који се добијају путем улагања.

Спонзорство: Обезбеђивање финансијске или материјалне подршке догађају, активности или организацији у замену за рекламирање, оглашавање или учешће у догађају.

Заинтересоване стране: Све стране које могу да утичу на или на које утичу активности компаније, производи, услуге и перформанса - запослени, инвеститори, корисници, пословни партнери, НВО-е, локалне заједнице, влада, пословна или професионална удружења, индустријске групе, образовне институције, међународне организације, као и јавност у целини.

Ангажовање заинтересованих страна: Систематска интеракција корпорације са својим актерима како би се разумело и одговорило на забринутости, оцилиле активности, политике и програми и изградили односи који ће бити засновани на поверењу и од обостране користи.

САДРЖАЈ

I. УВОД	1
1. Стање ДОП-а у Републици Србији – разумевање и обим	1
1.1. Систем ДОП-а	3
1.2. Ангажовање у заједници	4
1.3. Животна средина	4
1.4. Радна околина	4
1.5. Корпоративна управа	5
1.6. Тржишне праксе	5
2. Начела ДОП-а	6
2.1. Начела укључивања пословне заједнице	6
2.2. Начела Владине подршке	8
2.2.1. Социјална инклузија	8
2.2.2. Усвајање и примена техничких прописа	10
2.2.3. Запошљавање, опхођење према запосленима и односи између послодаваца и запослених	10
2.2.4. Заштита животне средине	11
2.2.5. Хармонизација са правним тековинама Европске уније	11
2.2.6. Привлачење страних инвестиција	13
II. ВИЗИЈА РАЗВОЈА ДОП-а У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	13
III. АНАЛИЗА СИТУАЦИЈЕ	15
1. СВОТ анализа ДОП-а у развоју	15
2. Анализа капацитета за имплементацију ДОП-а	21
2.1. Пословна и професионална удружења	21
2.2. Синдикати и удружења послодаваца	22
2.3. Влада	23
2.4. Невладине организације	24
2.5. Медији	25
2.6. Академски кругови	25
2.7. Пословна заједница	26
3. Анализа актера	28
4. Анализа проблема путем логичког оквира - утврђивање узрока и последица и узрочно - последичних веза	39
5. Мапирање критичних области ДОП-а	44
5.1. Социјална инклузија	44
5.2. Даље унапређење безбедности и здравља на раду	46
5.3. Унапређење односа између послодаваца и запослених и социјалног дијалога	47
5.4. Признавање важности колективних уговора	48

5.5. Питања заштите животне средине	49
6. Постојећи програми и пројекти који се експлицитно баве ДОП-ом и покушавају да осигурају усклађеност са концептом	50
6.1. База података о добрим праксама ДОП-а	50
6.2. Привредна комора Србије	51
6.3. Народна банка Србије	51
6.4. Удружења посвећена ДОП-у	52
7. Постојећи програми политика који подржавају развој окружења погодног за ДОП	52
 IV. ЦИЉЕВИ И ПРИОРИТЕТНЕ МЕРЕ	 54
1. Циљеви	54
2. Приоритети, мере и активности	55
2.1. Кључне области интервенисања	55
2.2. Приоритетне мере и активности министарстава у оквиру промоције ДОП-а	58
 V. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА	 62
1. Организација и координација активности	62
2. Претпоставке и ризици	63
3. Потенцијални извори финансирања	64
4. Праћење напретка	65
5. Очекивани резултати	67
6. Посебни циљеви	68
 VI. АКЦИОНИ ПЛАН	 68
Скраћенице	69
Појмовник	70
Садржај	75

